

Сүлейманың пәхимлери

Гириш

Сүлейманың пәхимлери тымсаллар ве пәхимлер гөрнүшинде берлен ахлак ве дини таглыматлар ыгындысындан ыбаратдыр. Буларын көпүси гүнделик дурмушы меселелерине дегишлидир. Шейле пәхимлериң биринде: «Ребден горкмаклык – билимиң башлангыжы» дийип айдылар. Китапда дине бир дини, ахлак меселелери хақында дәл, эйсем сагдын пикирли ве оңат хәсиетли болмак хақында-да өвүт-несихатлар берилйәр. Гадымыетдәки ысрайыл мугаллымларының көп санлы гысга тымсаллары дана адамларын дүрли ягдайларда нәме этмелидигини өвредйәрлер. Оларын кәбирлери машгала гатнашыклары хақында болса, кәбирлери иш меселелерине дегишлидир. Кәбирлери жемгыетчилик гатнашыкларында ерликли хәсиетлериң зерурдыгыны, башгалары болса дурнуклы болмагын зерурдыгыны ныгтаяр. Пес гөвүнлилик, сабыр-такатлылык, гарыплара хормат гоймак, достларыңа вепапы болмак ялы хәсиетлер барада хем көп агзалар.

Еврей *пәхимлери* ве *тымсаллары* түркмен *пәхимлеринден* ве *тымсалларындан* тапавутланяндыр. Еврей дилинден тержиме эдилен *пәхим* сөзи *пыгамберлик аянлыгы*

(Чөлде 23:7) я-да *тымсал* (Эзекиел (Кифл) пыгамбериң китабы 17:2) болуп билйәр. Еврей дилинде «пәхим» сөзүниң манысы түркменчә гараныңда хас гиндир. Шонуң үчин-де, еврей пәхимлери тутуш парчалар гөрнүшинде душ гелийәр.

«Сүлейманың пәхимлери» китабындакы пәхимлер ве тымсаллар дине Сүлейман тарапындан язылан дәлдир. Оларын кәбирлери «Аталар сөзи» (22:17) болса, кәбирлери Агурын (30:1) ве патыша Лемувалын (31:1) тымсалларыдыр. Йөне китабың эсасы бөлегини Сүлейманың пәхимлери тутуп (10:1 – 25:1), олар Яхуда патышасы Хизкияның эмелдарлары тарапындан топланандыр.

Китапда көп меңзетмелер уланыландыр. Оларын кәбири дине еврей дилине махсус болуп, түркмен дилинде хич маныны бермейәр. Шонуң үчин-де, шейле меңзетмелер түркмен окыжысына дүшнүкли болан түркмен меңзетмелери билен тержиме эдилди. Бу хақда гошмача маглумат ислесеңиз, чыкгытлара середиң. Кәбир адалгалары түркмен дилине тержиме этмек кын болды. *Даналык* сөзи ве онуң синонимлери жуда көп душяр. Шонуң үчин хем буларда арам ызыгидерлилик сакланылды. Шейле

хем акыллы-акмак ве догры-яра-ныдакы сөзлерде мүмкин болду-маз ялы гапма-гаршылыклы ма-гыча ызыгидерлилик сакланылды.

Мазмуны

Даналыгың шанына айдылян өвгүлөр..... 1:1–9:18
 Сүлейман пыгамберин пәхимлери 10:1–29:27
 Агурың сөзлери 30:1-33
 Дүрли пәхимлер 31:1-31

1-нжи бап

- ¹Ысрайыл патышасы, Давут оглы
 Сүлейманың пәхимлери.
- ²Бу пәхимлер даналыгы ве өвүт-
 -несихаты билмек,
 пайхаслы сөзлериң манысына
 дүшүнмек үчиндир.
- ³Парасатлы хем-де догручыл
 болмак,
 адыллык ве деңлик, өвүт-
 несихаты өзлешдирмек,
- ⁴садалара пайхас,
 яшлара билим ве акыл бермек
 үчиндир.
- ⁵⁻⁶Бу пәхимлере хем тымсаллара,
 аталар сөзлерине ве
 маталларына дүшүнмек
 үчиндир.
 Акылдарлар булары эшидип,
 билимини артдырсын,
 дүшби адамлар сагдын
 маслахат алсын.
- ⁷Билимиң башлангыжы –
 Ребден горкмаклык;
 диңе акмаклар даналыгы
 хем өвүт-несихаты хар
 эдйәрлер.
- ⁸Диңле, оглум, атаңың
 несихатларыны,
 энеңиң өвүтлеринден йүз
 өвүрме.
- ⁹Ол сениң башыңа ажайып төч,
 бойнуңа монжук болар.
- ¹⁰Эй, оглум, сени гүнәкәрлер
 аздыржак болса ылалашма.
- ¹¹Эгер олар: «Бизиң билен йөр.
 Ган дөкмек үчин букуда
 гарашалы,
 себәпсиз ере бигүнәни
 өлдүрели.
- ¹²Олары өлүлөр дүңйәси ялы
 дирилигине,
 габра иненлер дей
 тутушлайын ювудалың.
- ¹³Хер хили байлык тапарыс,
 өйүмизи олжадан
 долдурарыс.
- ¹⁴Әхлимиз үчин хоржун бир
 болсун,
 арамызда шәриклигимиз дең
 болсун» дийселер,
- ¹⁵эй, оглум, олар билен бир ёлдан
 йөреме,

- оларың ёл-ёдасына гадам
урма.
- ¹⁶ Чўнки олар шере ковалашярлар,
ган дөкмёге ховлугярлар.
- ¹⁷⁻¹⁸ Гушуң гөзүниң өңүнде она тор
гурмак пучдур.
Йёне букуда гарашянларың
өз ганы дөкүлер,
букуда отыркалар, оларың
алжак жаны өз жаны болар.
- ¹⁹ Оларың такдыры ^a шейле болар,
зулума гызыгып топлан
байлыгы өз жаныны алар.
- ²⁰ Даналык көчеде гаты сесленйёр,
базар ерлеринде жар чекйёр.
- ²¹ Жемендели ерлерде гыгыряр,
шәхер дөревесиниң агзында
сөзлейёр:
- ²² «Эй, наданлар, хачана ченли
наданлыгы сөйжексиниз?
Масгаралайжылар
хачана ченли өз
масгараламагындан кейп
алжаккалар?
Акмаклар хачана ченли
билими йигренжеккәлер?»
- ²³ Мениң кәйинжиме үнс берсеңиз,
рухумы үстүңизе дөкерин.
Мен сөзүми сизе билдирерин.
- ²⁴ Мен сизи чагырдым, мени рет
этдиңиз;
элими узатдым, хич ким оңа
үнс бермеди.
- ²⁵ Гайтам әхли маслахатымы рет
этдиңиз,
мениң кәйинжими дуймак
ислемедиңиз.
- ²⁶ Мен-парасат бетбагтлыгыңыза
гүлйәндириң;
сизи горкы басанда яңсыларың.
- ²⁷ Сизи горкы гай кимин басанда,
бетбагтлык харасат болуп
иненде,
мушакгат хем гайгы
башыңыза дүшенде,
- ²⁸ мени чагырарсыңыз, йёне мен
жогап бермерин.
Мени ир эртирден
агтарарсыңыз, эмма
тапмарсыңыз.
- ²⁹ Чўнки олар билими
йигрендилер,
Ребден горкмагы макул
билмедилер.
- ³⁰ Мениң маслахатымы кабул
этмедилер,
әхли кәйинжими йигрендилер.
- ³¹ Мунуң үчин олар тутан
ёлларының мивесини иерлер,
өз пәллеринден тапарлар.
- ³² Чўнки наданлар ёлдан чыкып
өлөрлер,
акмаклары гелеңсизлик хеләк
эдер.
- ³³ Мени диңләнлер парахат мекан
тутарлар,

^a 1:19 *Такдыры* – кәбир голязмаларда ёдалары.

яманлыктан горкман аман
боларлар».

2-нжи бап

- ¹ Оглум, мениң сөзүми кабул
эдип,
буйругымы калбыңда
сакласаң,
- ² даналыга гулак асып,
дүшүнжә йүрегиңи берсең,
- ³ хава, пайхасы чагырсаң,
дүшүнжә ялбарсаң,
- ⁴ оны күмүш ялы гөзлесең,
хазына дек агтарсаң,
- ⁵ шонда Ребден горкмаклыга
акыл етирип,
Худайы танамагы башарарсың.
- ⁶ Чүнки даналык берйән Ребдир,
билим хем дүшүнжә Онуң
агзындан чыкяндыр.
- ⁷ Ол догручыллара ярдам берйәр,
садыклыкда гезйәнлере
галкан боляр.
- ⁸ Ол адалат ёлларыны гораяр,
Өзүне садыкларың ёлуны
гораяр.
- ⁹ Шонда догручыллыга ве
адалата акыл етирерсиң,
адыллыга ве ягшы ёла
дүшүнерсиң.
- ¹⁰ Чүнки даналык сениң йүрегиңе
гирер,
билим калбыңа хош якар.

¹¹ Акыллылык сени горар,
дүшүнжә саңа середер.

¹² Даналык сени яман ёлдан,
эрбет геплейәнлерден халас
эдер.

¹³ Олар догры ёлы ташлап,
гараңкылык ёлундан
йөрейәрлер.

¹⁴ Яман иш эдип шатланярлар,
яманың эрбетлигине
гуванярлар.

¹⁵ Оларың ёллары эгридир,
ёдалары өврүмлидир.

¹⁶⁻¹⁷ Худай билен әхтини
унудандан,
башдашындан айрылышан
аялдан,
дили сүйжи кесеки зенандан
даналык сени халас эдер.

¹⁸ Чүнки шейле зенаның өйи
өлүме элтйәр,
ёллары земиниң тейине баряр.

¹⁹ Онуң янына гирен ызына
доланып билмез,
гайдып яшайыш ёлуна етмез.

²⁰ Шонуң үчин ягшы иш эдйәниң
ёлундан йөре,
догручылларың ёлуны тут.

²¹ Чүнки юртда догручыллар
мекан тутарлар,
садыклар шол ерде галарлар.

²² Йөне эрбетлик эдйәнлер ир
өлерлер,

хайынлар көки билен
гырларлар.

челеклеринг тәзе шерапдан
жошар.

3-нжи бап

¹ Оглум, унутма
өвреденлерими,
буйрукларымы калбыңда
сакла.

² Чүнки олар өмрүң йылларыны
узалдар,
абаданлыгыңы көпелдер.

³ Садык сөйгиңи терк этме.
Багла олары бойнуңа.
Йүрегинг гатына язып гой.

⁴ Шонда сен Худайың хем
адамларың назарыңда
мерхемент ве абрай тапарсың.

⁵ Өз дүшүнжәңе даянма,
бүтин йүрегинг билен Реббе
бил багла.

⁶ Бар ишлеринде Оны тана,
Ол сениң ёлларыңы догрулар.

⁷ Өзүңи акыллы сайма;
Ребден горк,
ямандан чекил.

⁸ Шонда сениң жаныңа
сагдынлык,
бедениңе шыпа берлер.

⁹ Ребби бүтин байлыгың хем
илкинжи хасылың билен
хорматла.

¹⁰ Шонда сениң аммарың
долуп-дашар,

¹¹ Реббинг тербиесини терк этме,
оглум.

Онуң кәйинжине гысынма.

¹² Чүнки атаның эй гөрийән оглуна
темми берши ялы,
Реб хем сөөнини
тербиелейәндир.

¹³ Даналык тапан, дүшүнжә
газанан адам багтлыдыр.

¹⁴ Чүнки онуң гирдежиси
күмүшден,
пейдасы алтындан артыкдыр.

¹⁵ Даналык жөвхерден гыммат,
хич бир арзылы зат оңа тай
гелмез.

¹⁶ Узак өмүр онуң саг элинде,
байлык хем шөхрат сол элинде.

¹⁷ Онуң ёллары якымлы ёлдуру,
барча ёдалары хем
саламатлыкдыр.

¹⁸ Япышанлар үчин ол дурмуш
дарагтыдыр.
Оны гайым тутанлар
багтлыдыр.

¹⁹ Реб даналык билен жаханы
бина этди;
дүшүнжә билен гөклери
ерлешдирди.

²⁰ Онуң билиминден чуңлуклар
бөвсүлди,
булутлар чыгыны пүркиди.

- ²¹ Оглум, даналыгы, акыллылыгы
горап сакла,
гөзүңден салма.
- ²² Шейле этсең, олар жаныңа
яшайыш,
бойнуңа безег болар.
- ²³ Онсоң аман-эсен гезерсиң,
бүдремерсиң.
- ²⁴ Отурсаң аркайын боларсың,
ятсаң сүйжи ука гидерсиң.
- ²⁵ Дуйдансыз гелйән ховпдан,
эрбетлериң башына инен
вейранчылыкдан горкма.
- ²⁶ Чүнки Реб сениң әхтибарың
болар,
аягыңы дузага дүшмекден
саклар.
- ²⁷ Элиңден гелйәркә,
мәтәчлерден ярдамыңы аяма.
- ²⁸ Элиңде барка, якыныңа:
«Гит, соң гел, эртир берерин»
дийме.
- ²⁹ Саңа ынанып, аркайын яшаян
якыныңа гаршы
яман ниет этме.
- ³⁰ Яманлык этмедик адам билен
нәхак жеделлешме.
- ³¹ Залыма гөзүң гитмесин,
онуң ёлларыны сайлама.
- ³² Реб азгын адамлары
йигренйәр,
Ол догручыллара якын боляр.
- ³³ Реб эрбетлериң өйүни
нәлетлейәр,
догручылларың юрдуны
болса ялкаяр.
- ³⁴ Реб яңсылайжылары
яңсылаяндыр,
песпәл адамлара рехим
әдйәндир.
- ³⁵ Акыллылар шөхрата әе
боларлар,
акмаклар болса уяда галарлар.

4-нжи бап

- ¹ Огулларым, динләң атаңызың
өвүт-тербиелерини,
дүшүнже алмак үчин гулак
асың.
- ² Чүнки сизе говы билим
берйәрин,
мениң өвүдимден йүз өвүрмән.
- ³ Менем атамың перзендидим,
энемиң әй гөрийән ялнызыдым.
- ⁴ Атам маңа шейле өвретди:
«Сөзлерими йүрегиңе багла.
Буйрукларымы бержай эт,
шонда яшарсың.
- ⁵ Даналык ал, пайхаса әе бол.
Айданларымы унутма,
сөзүмден чыкма.
- ⁶ Даналыкдан айрылма, ол сени
горар;
сөй оны, саңа гөзегчилик әдер.
- ⁷ Даналыгың башы шудур – оңа
әе бол.

Бир заг сатын алсаң – пайхас
ал.	залымлык шерабыны
ичйәрлер.
⁸ Оңа хормат гой, ол сени гөге
гөтерер;
оны багрыңа бас, ол сени
шөхратландырар.	¹⁸ Йөне догручылларың ёдасы
даң шапагы ялыдыр,
гүн догянча, гитдигиче
ягтыляндыр.
⁹ Башыңа гүллерден боглан
ажайып тәч гейдирер;
өвүшгинли тәжи серпай эдер».	¹⁹ Эрбетлериң ёлы түм-
гаранкылык ялыдыр,
олар нәмә бүдрәндигини
билмейәрлер.
¹⁰ Динле, оглум, айданларымы
кабул эт,
узалар өмрүн.	²⁰ Оглум, сөзлериме үнс бер,
айдяңларыма гулак ас.
¹¹ Саңа даналык ёлларыны
өвретдим,
догрулык ёдаларыңдан
йөрөтдим.	²¹ Олары гөзүңден салма,
йүрегиң төрүнде сакла.
¹² Йөрәниңде аягыңа пәсгелчилик
болмаз;
ылганыңда бүдремерсин.	²² Чүнки олары тапана яшайыш,
тенлерине шыпа берлер.
¹³ Тербийә берк япыш.
Оны гойберме, оны гора.
Чүнки ол сениң яшайшыңдыр.	²³ Бар гүйжүң билен йүрегиңи гора,
чүнки яшайшың гөзбашы
йүрекден гайдяр.
¹⁴ Эрбедин ёдасына гадам басма,
йөреме яманларың ёлундан.	²⁴ Агзыңдан эгрилиги,
дилиңден хилегәрлиги айыр.
¹⁵ Даш дур шол ёлдан.
Ондан гитме.
Ондан совлуп геч.	²⁵ Гөзлериң догры өне серетсин,
назариң гөни өңе дикилсин.
¹⁶ Чүнки яманлык этмеселер
уклап билмейәрлер;
бирини бүдретмесе, гөзи
бүрүлмез.	²⁶ Аяк басжак ёдаңы догрула,
шонда әхли ёлларың берк
болар.
¹⁷ Олар эрбетлик наныны
иййәрлер,	²⁷ Сага-сола совулма,
яманлықдан даш дур.

5-нжи бап

- ¹⁻² Оглум, акыллылыгы горар ялы,
додагың билими горар ялы,

- мениң даналыгыма үнс бер;
дүшүнжәме гулак ас.
- ³ Чүнки бозук аялың додагындан
бал дамяндыр,
сөзлери ягдан юмшакдыр.
- ⁴ Эмма соңунда ёвшан ялы
ажыдыр,
икийүзли гылыч ялы
йитидир.
- ⁵ Онуң аяклары өлүме,
әдимлери өлүләр дүнйәсине
тарапдыр.
- ⁶ Ол яшайша барян ёл барада
ойланмаяр;
угры булашык,
өзи муны билмейәр.
- ⁷ Шонуң үчин, огулларым, мени
диңләң,
агзымың сөзлеринден
чыкмаң.
- ⁸ Ол аялдан гача дуруң,
онуң босагасына якынлашмаң.
- ⁹ Ёгса абрайдан дүшерсиң,
зальыма бергидар боларсың.
- ¹⁰ Чекен азабың хөзирини
башгалар гөрер,
газанжың өзгәниң өйүне гидер.
- ¹¹ Ах чекип наларсың өмрүң
соңунда,
тениң хем бедениң гуранда.
- ¹² Диерсиң шонда: «Мен нәме
үчин тербийәни йигрендим,
йүрегим-де кәйинжи рет этди?»
- ¹³ Мугаллымларымы диңлемедим,
өвредйәнлере гулак асмадым.
- ¹⁴ Жемленен жемагатың өңүнде,
тас масгара болупдым».
- ¹⁵ Сувы диңе өз гуйындан,
өз чешмәң акаба сувундан ич.
- ¹⁶ Чешмелериң көчелере,
булакларың мейданчалара
ййрасынмы?
- ¹⁷ Олары өзге билен пайлашма,
олар диңе өзүңки болсун.
- ¹⁸ Булагың сувлары ак паталы
болсун,
яшлыкда өйленениңе гуван.
- ¹⁹ Ол бир сөйгүли жерен, нәзик
марал ялыдыр,
онуң гөвүслери сени
гандырсын.
Мыдама кейпли жош.
- ²⁰ Оглум, сени нәме үчин башга
аял жошдурмалы?
Нәме үчин зынахор аялы
багыраңа басжак?
- ²¹ Ынсаның ёллары Реббин
гөзүниң алнындадыр,
оларың әхли ёдаларыны
сынлаяндыр.
- ²² Эрбетлер өз этмишинде
тутулып,
гүнәлерине багланярлар.
- ²³ Олар тербиесизликден өлерлер,
аша амаклығындан
азашарлар.

6-нжы бап

- ¹ Оглум, карз алжага кепил гечип,
оңа дерек эл берен болсаң,
- ² өз дилинден дузага дүшенсин,
өз сөзлериң билен тутулансың.
- ³ Ондан халас болмак үчин
шейле этмели, оглум.
Якының пенжесине дүшениңе
гөрә,
бар-да, онуң өңүнде өзүңи
кичелт.
Ялбар.
- ⁴ Гөзүңе укы берме,
габагыңы юмма.
- ⁵ Авчыдан гачан жерен кимин,
гушбазың элинден сыпан гуш
кимин өзүңи гутар.
- ⁶ Эй, ялта, гарынжаның янына
бар;
оларың ишлейшине серет-де,
акыл ал!
- ⁷ Оларың не баштутаны, не
гөзегчиси,
не-де хөкүмдары бар.
- ⁸ Томусда өз иймитини
топлайрлар,
оракда өз азыгыны
йыгнаярлар.
- ⁹ Эй, ялта киши, сен хачана
ченли ятжак?
Укудан хачан оянжак?
- ¹⁰⁻¹¹ Биразажык укламак, бираз
иркилмек үчин,
- гышарып гол говшуранында,
гарыплык гаракчы ялы,
мәтәчлик яраглы адам
мысалы башыңдан инер.
- ¹² Дейюс билен яманың
ялан яшаяр агзында.
- ¹³ Ол гөзлериңи гыпяр, аяклары
билен ышарат эдйәр,
бармагы билен үмлейәр.
- ¹⁴ Йүрегинде мекир ниет бар,
мыдама дава-женжел турузяр.
- ¹⁵ Шонуң үчин оңа бетбагтчылык
дуйдансыз инер;
пагыш-пара болар, шыпа
тапылмаз.
- ¹⁶ Реб алты зады,
догрусы, еди зады
йигренйәндир:
- ¹⁷ текепбир гөзи, яланчы дили,
бигүнә ган дөкйән эли,
- ¹⁸ яман ниетли йүреги,
яманлыга ёртян аяклары,
- ¹⁹ ялан ягдырян галп шаяды,
доганлар арасында дава
дөрөйдән адамы.
- ²⁰ Оглум, атаң буйругыны
бержай эт,
энең өвүтлеринден йүз өвүрме.
- ²¹ Олары мыдам йүрегинде сакла,
бойнуңа багла.
- ²² Ёлбелет боларлар саңа йөрән
махалың;

- горарлар сени ятан махалың;
гүррүңдеш боларлар оя
вагтыңда.
- ²³⁻²⁴ Яман аялдан, сүйжи дилли
зынахор аялдан горамак
үчин,
буйрук – чыра,
өвүт – нур,
кәйинч-тербие – яшайша
ёлдур.
- ²⁵ Онуң гөзеллигине йүрегинден
хөвес этме,
кирпиклериниң есири болма.
- ²⁶ Лолының бахасы бир дөвүм
чөреге дурса-да,
бу кемчин гымматлы жаны
авляандыр.
- ²⁷ Ким этегинде от гөтерер-де,
эшигини якмаз?
- ²⁸ Ким көзүң үстүнден йөрэр-де,
дабаны көймез?
- ²⁹ Якынының аялына янашан хем
шейле боляр;
оңа эл дегрен жезасыз галмаз.
- ³⁰ Ачка гарныны доюрмак үчин
огурлан
огрыны йигренйән дәлдирлер
ахырын?
- ³¹ Йөне ол тутулса, еди эссе эдип
гайтарар,
өйүниң бар байлыгыны
бермели болар.
- ³² Зына эдйән адам кемакылдыр,
ол өз жаныны хелэк эдйәр.
- ³³ Ол тенине яра алар,
биабрайчылыга учрар,
пәкленип болмажак уяда галар.
- ³⁴ Чүнки габанжаңлык эркек
кишини газапландырыр,
ол өч аланда, хич рехим этмез.
- ³⁵ Ол сениң пара-пешгешине
бакмаз,
нәче төлесен-де, хич разы
болмаз.

7-нжи бап

¹ Оглум, мениң сөзлерими сакла,
буйрукларымы унутма.

² Буйрукларымы сакла, шонда
яшарсың,
өвүтлерими гөзүң гөрежи
ялы ая.

³ Олары бармакларыңа дак,
йүрегиң гатына язып гой.

⁴⁻⁵ Өзүңи зынахор аялдан саклар
ялы,
сүйжи дилли башга аялдан
горар ялы,
даналыга: «Сен мениң уям» дий.
Пайхаса: «Гарындашым» дий.

⁶ Бир гезек мен өз өйүмиң
пенжиресинден,
гөзенегиң арасындан ашак
середйәрдим.

⁷ Надан жахылларың арасында
бир кемакыл яш йигиди гөрдүм.

⁸⁻⁹ Алагараңқыда, агшамара, гиже
аралашып, гараңқы дүшенде,

- бурчдакы ол аялың өйүне
голай көчеден гечип,
онуң өйүне тарап баряр.
- ¹⁰ Серет, бир аял өңүнден
чыкды,
лолы лыбасындакы гара
йүрекли аял оны гаршы
алды.
- ¹¹ Ол шермендедир хем
хөтжетдир,
өз өйүнде отурып билмез.
- ¹² Бир гөрсөң көчеде, бир гөрсөң
базарда,
хер бурчда бир адама
гарашяндыр.
- ¹³ Аял йигиди гужагына гарбап,
оны огшаяр,
йүзүни галңадып, шейле
диййәр:
- ¹⁴ «Мен шу гүн вадамы ерине
етирдим,
саламатлык гурбанлыгыны
бердим.
- ¹⁵ Шонуң үчин сени гаршыламага
чыктым,
гөзлегиңе чыктым-да, инди
таптым.
- ¹⁶ Дүрли гүлли мүсүр матасындан
дүшек яздым.
- ¹⁷ Дүшегиме хошбой ыслы мүр,
ахалот хем далчын сепдим.
- ¹⁸ Гел, эртире ченли ышкдан
доюп-ганяңчак,
айшы-эшретден леззет алалы.
- ¹⁹ Чүнки әрим өйде ёк;
ол узак ёла гитди.
- ²⁰ Янына күмүшли хоржуныны
алды.
Ай доляңча, өе доланмаз».
- ²¹ Энчеме сөз билен өзүне майыл
эдйәр,
сүйжи дили билен йигиди
ыярр.
- ²²⁻²³ Йигит өлдүрилмәге алнып
барылян өкүз ялы,
багрындан ок гечйәнчә,
дузага ховлугян сугун ялы,
жанының кастынадыгыны
билмән тора барян гуш
мысалы,
аялың ызына дүшйәр.
- ²⁴ Шол себәпли, огулларым, маңа
гулак гоюң,
айтжак сөзүме үнс берин.
- ²⁵ Йүрегиңиз онуң ёлуна
ырылмасын,
онуң ёдаларында азашмаң.
- ²⁶ Чүнки ол көплери яралап
йыкды,
пидалары сансыз-
сажаксыздыр.
- ²⁷ Онуң өйи өлүлөр дүңйәсиниң
ёлудыр,
өлүме инйәндир.

8-нжи бап

- ¹ Даналык чагырмаярмы эйсем?
Белент жар чекйән дүшүнже
дәлмидир?

- ² Даналык ёл якасындакы
белентлигиң үстүнде,
ёдаларың чатрыгында дуряр.
- ³ Ол шөхер дервезелериниң
агзында,
гирелгелериң өңүнде дуруп
жар чекйёр:
- ⁴ «Эй, адамлар, мен сизи
чагырырын,
чагырышымы ынсан
огулларына гөнүкдирийэрин.
- ⁵ Наданлар, акыллы болуң!
Сиз, акмаклар, акылыңыза
айланың.
- ⁶ Диңлән, мен мөхүм затлары
айдырын,
догрыны беян эдйэрин.
- ⁷ Чүнки дилим шексиз хакыкаты
геплейёр,
агзым яланы йигренйёр.
- ⁸ Бар сөзүм догрудыр,
ёкдур эгри-яланы.
- ⁹ Дүшүнийэне оларың әхлиси
айдыңдыр,
билим тапанлар үчин догрудыр.
- ¹⁰ Күмши дёл, несихатымы ал,
сап алтын орнуна билим ал.
- ¹¹ Чүнки даналык жөвхерден
говудыр,
хич арзылы зат оңа тай
гелмез.
- ¹² Мен даналыкдырын, пәхим-
пайхас билен яшярын,
- билим хем акыллылык
мендедир.
- ¹³ Ребден горкмак яманлыгы
йигренмекдир.
Мен текепбирлиги хем
улумсылыгы,
яманлык ёлуны, яланчы дили
йигренйэрин.
- ¹⁴ Өвүт хем сагдын чөзгүт
мендедир.
Пайхас мендинрин,
гүйч-кувват хем мендедир.
- ¹⁵ Мен аркалы патышалар шалык
эдйэрлер,
хөкүмдарлар адыл хөкүм
чыкарырлар.
- ¹⁶ Сердарлар, эмелдарлар,
барча догручыл хөкүм
йөредйәнлер
мениң үстүм билен хөкүм
сүрийэрлер.
- ¹⁷ Мени сөййәнлери сөййэрин,
мени ыхлас билен агтарянлар
тапярлар.
- ¹⁸ Байлык, шөхрат, түкенмез мал-
мүлк
ве адалат мендедир.
- ¹⁹ Мениң мивәм тылладан, сап
алтындан говудыр,
мениң пейдам сайлама
күмүшден оңатдыр.
- ²⁰⁻²¹ Өзүми сөййәнлере байлыгы
мирас берйән,
оларың хазыналарыны
долдурян.

- Чүнки мен догрулык ёлундан,
адалат ёдаларындан йөрейән.
- 22 Реб овал башда мени эмеле
гетирди,
Онуң эден ишлериниң
илкинжиси мендим.
- 23 Гадымыетде,
Дүнийә ярадылмаздан өң,
башда мен беркарар
эдилдим.
- 24 Дүйпсүз сувлар ёкка,
бол сувлы чешмелер ёкка
догулдым.
- 25-26 Даглары ерде дикелтмәнкә,
депелер дөрөмезден өң эмеле
гелдим.
Реб земини,
ериң топрагыны энтөк
яратманды.
- 27 Худай гөклери беркарар эден
махалы,
дүйпсүз сувларың йүзүне
гөзьетим чекенде, мен ол
ердедим.
- 28 Гөкде булутлары беркидип,
дүйпсүз сувларда чешмелери
гоянда,
- 29 сувлар буйругымдан чыкмасын
дийип,
деңзе чәк чекен махалы,
Ериң бинядыны тутан
махалы,
- 30 бир усса ялы мен Онуң
янындадым.
Хер гүн Онуң бегенжидим,
- Онуң хузурында элмыдам
шатланярдым.
- 31 Онуң тутуш дүнийәсинден
шатландым,
ынсан огулларына бегендим.
- 32 Инди, огулларым, мени динләң!
Мениң ёлумы тутялар
нәхили багтлы!
- 33 Өвүт-несихатыма гулак гоюп,
акыл-пайхаслы болуң,
оны харламаң.
- 34 Хер гүн дервезәми гаравуллап,
гапымы горап, мени динлейән
адам багтлыдыр!
- 35 Чүнки мени тапан яшайшы
тапар
ве Реббиң разылыгыны газанар.
- 36 Ким мени тутмаса, өз жанына
зыян әдйәр.
Мени йигренйәнлериң әхлиси
өлүми сөййәндир».

9-нжы бап

- 1 Даналык өзүне жай гурды,
онуң еди сүтүнини ёнды.
- 2 Гурбанлык сойды,
шерабыны хәзирләп,
сачагыны язды.
- 3 Кенизлерини ёллап,
шәхериң белент еринден жар
чекдилер:
- 4 «Ким надан болса, бәрик
совулсын!»

- Кемакыла болса шейле
диййәр:
- 5 «Гел, мениң нанымдан ий,
тайярлан шерабымдан ич.
- 6 Наданлықдан чык, шонда
яшарсың.
Пайхас ёлундан йөре».
- 7 Масгаралайжа кәйән өзүне уят
гетирер,
эрбетлик эдйәни язгаран
өзүне зыян етирер.
- 8 Масгаралайжа кәеме, ёгса сени
йигренер.
Акылдара кәе, ол сени сөер.
- 9 Акылдара өвретсең,
акылдарлыгы артар,
догручыла өвретсең, билими
артар.
- 10 Даналыгың башлангыжы
Ребден горкмакдыр.
Мукаддеслиги танамак болса
пәхим-пайхасдыр.
- 11 Чүнки мениң үстүмден сениң
гүнлериң узалар,
өмрүң йыллары артар.
- 12 Акыллы болсаң, өзүңе пейда.
Масгараласаң-да, оны өзүң
чекерсиң.
- 13 Акмак аял шермендедир,
надандыр, хич зат билйән
дәлдир.
- 14-15 Өйүниң гапысының алнында,
шәхериң белент еринде отурып,
- ёлдан гечип баряңлары
чагырмак үчин жар чекйәр:
- 16 «Ким надан болса, бәрик
совулсын!»
Кемакыла болса:
- 17 «Огурлык сув сүйжүдир,
гизлин ийилиән нан тагамлы»
диййәндир.
- 18 Эмма ол ерде өлүмиң
бардыгыны,
онуң янына баранларың
өлүлөр дүйәсиниң
дүйбүндедигини
билмейәрлер.

10-нжы бап

1 Сүлейманың пәхимлери

Акыллы огул атасына
шатлыкдыр,
акмак огул энесине гайгыдыр.

2 Эрбетлик билен газанылан
байлыгың пейдасы ёкдур,
догрулык болса өлүмден
халас эдйәндир.

3 Реб догручылы ач гойяң
дәлдир,
йөне эрбетлериң арзувыны
рет эдйәндир.

4 Ялта эл гарыплык гетирйәр,
ишеңдир эл байлык.

5 Томусда йыгнааян парасатлы
огулдыр,
Орак вагтында уклаяң
атасыны уяда гойяр.

- 6 Догруларың башына берекет
ягяр,
эрбедин дилинде зорлук
гизленйәр.
- 7 Догруларың ятланмагы
ялканышдыр,
эрбетлериң ады чүйрейәндир.
- 8 Калбында даналык болан өвүди
кабул эдер,
акмагың дили болса бела
элтер.
- 9 Садыклыкта гезен аман
гезйәндир,
эгри ёлдан йөрән аян
боляндыр.
- 10 Гөз гыпян гам-гусса дучар болар,
акмагың дили башына бела
гетирер.
- 11 Догруларың агзы яшайыш
булагыдыр,
эрбетлериң агзы зорлугы
өртйәндир.
- 12 Йигренч гахар-газабы ояряр,
сөйги болса бар языгы
багышлаяр.
- 13 Дүшүнжели адамың дилинден
даналык дөкүлйәр,
кемакылың аркасына болса
гамчы гарашяр.
- 14 Акыллылар билими гораярлар,
акмагың дили болса
хеләкчилиге гетирйәр.
- 15 Байың галасы онуң
байлыгыдыр,
- гарыбың ёксуллыгы онуң
хеләкчилигидир.
- 16 Догрының газанжы яшайша
гетирйәр,
эрбетлериң газанжы гүнә
гетирйәр.
- 17 Тербийәни сакляян яшайыш
ёлундадыр,
кәйинжи рет эдйән болса
ёлдан азашяндыр.
- 18 Йигренжи яшырян киши –
яланчы,
гыбат яйрадян болса
акмакдыр.
- 19 Гепи көпүң языгы бардыр,
эмма агзына эелик эдйән адам
парасатлыдыр.
- 20 Догручылың дили сайлама
күмүшдир,
эрбетлериң йүреги хич зада
дуряр.
- 21 Догручылың агзы көплери
бакяр,
акмаклар болса
кемакыллыкдан өлйәр.
- 22 Реббин берекеди байлык
гетирйәр,
Ол бу байлыга дерт-алада
гошмаз.
- 23 Акмак яманлыга шатланар,
дүшүнжели адам даналыга.
- 24 Эрбедин горкусы башына
гелер,
догручыллар мырадына етер.

- ²⁵ Тупан гечйәр, эрбетлер ёк боляр,
догручыллар болса эбеди
беркдир.
- ²⁶ Ишякмаза иш буюрмак,
дилине бурч деген, гөзүне
түссе долан ялыдыр.
- ²⁷ Ребден горкмак өмри
узалдындыр,
эрбедин өмри гысгалар.
- ²⁸ Догручылың умыды шатлык
гетирйәр,
эрбедин умыды пужа чыкяр.
- ²⁹ Реббин ёлы догрулара
пенадыр,
шерлере болса горкы-беладыр.
- ³⁰ Догручыл хич хачан орнундан
сарсмаз,
эрбетлер ер йүзүнде галмаз.
- ³¹ Догручылың дилинден
даналык яйраяндыр,
ялан сөзлейән дил кесилип
ташланяндыр.
- ³² Догручылың агзы мынасып
сөзи билйәр,
эрбедин агзындан эгрилик
чыкяр.
- 11-нжи бап**
- ¹ Реббин йигренени галп
терезидир,
догры өлчегден болса гөвни
хош боляндыр.
- ² Текепбирлик гелсе,
масгарачылык гелйәндир,
- акылдарлык болса
кичигөвүнлилер
билендир.
- ³ Догры адамың догручыллыгы
оңа ёл гөркезйәндир,
дөнүгин хилегәрлиги болса
оны хеләк эдйәндир.
- ⁴ Газап гүнүнде мал-мүлк хайыр
берйән дәлдир,
догручыллык болса өлүмден
гутарар.
- ⁵ Садык адамың догрулыгы онуң
ёлуны гөнелдер,
эрбетлер болса өз эрбетлиги
зерарлы йыкылар.
- ⁶ Догры адамлары
догручыллыгы халас эдйәр,
хайынлар өз небсине
чолашярлар.
- ⁷ Эрбет адам өлсе, онуң умыт-
-ниетем өлйәр,
онуң бай болмак тамасы пужа
чыкяр.
- ⁸ Догры адам мушакгатдан
гутуляр,
оңа дерек эрбетлер мушакгата
учраяр.
- ⁹ Имансыз якыныны дили билен
хеләклейәр,
догручыл болса билим билен
гутуляр.
- ¹⁰ Догруларың иши ровач аланда,
шәхер бегейәр,
эрбетлер өленде той-дабара
боляр.

- 11 Догручылларың дилегинден
шәхер беленде галяр,
эрбетлериң дилинден ол
вейран боляр.
- 12 Якыныны кемсидйән
кемакылдыр,
дүшүнжели адамың агзындан
сөз чыкмаяр.
- 13 Гыбаткеш башганың сырыны
паш эдйәндир,
ынамдар гөвүн сырдаш
боляндыр.
- 14 Маслахатсыз миллет хеләк
боляндыр,
маслахатчы көп болан ерде
еңиш бар.
- 15 Нәтанша кепил болан көп зыян
чекер,
кепил болмакдан гачан дынч
гезер.
- 16 Мылакатлы аял хормат,
залымлар байлык газаняндыр.
- 17 Мерхеметли өзүне пейда
гетирйәр,
залим болса өзүне зыян эдйәр.
- 18 Эрбедин газанжы галплыкдыр,
догрулык экйән хөкман
хакыны алар.
- 19 Йүректен догручыл ынсан –
яшайша,
яманлыгы ызлаян – өлүме баряр.
- 20 Гара йүреклилер Реббе
нежисдир,
Реб садык ёлдан хошалдыр.
- 21 Мен сөз берйән, элбетде, яман
жезасыз галмаз,
догруларың несиллери
гутулар.
- 22 Салыкатлылыкдан йүз өврен
гөрмегей аялын ягдайы
доңзуң бурнуна дакылан
алтын ысырга ялыдыр.
- 23 Догрулар диңе ягшылыгы
арзувлар,
эрбетлериң гарашяны гахар-
газап.
- 24 Бири бар пайлаяндыр, байлыгы
болса артяр.
Бири бар – гаты гысык, диңе
мәтәчлиге говушяр.
- 25 Сахы адамың берекеди артар,
сув берене сув берлер.
- 26 Галласыны гизлейәне халк
гаргаяр,
галла сатяның башына
берекет ягяр.
- 27 Ягшылык гөзлейән мерхемет
газаняр,
яманлык гөзлейән яманлыга
етер.
- 28 Байлыгына байрынян
йыкылар,
догрулар болса тәзе балдак
ялы өсер.
- 29 Хожалыгына бетбагтлык
гетирен ел гысымлан ялы
болар,
акмак акыллы адамың
хызматкәри болар.

³⁰ Догрының мивеси яшайыш
дарагтыдыр,
акылдар адам ынсанлары
газаняр.

³¹ Дүньәде догры адам
жезаландырылса,
эрбет билен гүнәкәрин
алмыты,
гөр, нәче эссе болар!

12-нжи бап

¹ Тербийәни сөййән билими
сөййәндир,
кәйинжи йигренйән болса
самсыкдыр.

² Ягшы адам Реббин
мерхеметини
газаняндир,
эрбет ниетлини болса хөкүм
әдйәндир.

³ Адам эрбетлик билен беркәп
билмез,
догруларың көкүни хич зат
гопармаз.

⁴ Мынасып аял әринин
башының тәжидир,
бинамыс аял болса сүгеиңи
чүйредер.

⁵ Догручылың пикири
адылдыр,
эрбетлериң маслахаты
хайынлыкдыр.

⁶ Эрбетлериң геп-гүррүңи ган
дөкмәге тешедир,
догруларың дили болса олары
халас әдер.

⁷ Эрбетлер дүңдерилип ёк
боляндир,
догруларың өйи болса берк
дурияндир.

⁸ Ынсан акыл-пайхасына гөрә
өвүлйәр,
адамда эгри хыял болса
халанмаяр.

⁹ Өзүни улумсы тутуп, нана зар
болан адамдан,
гүнүни өзи долаян гарамаяк
говудыр.

¹⁰ Догручыл киши малының
жаныны хем гайгыряр,
эрбетлериң рехими хем
залымлыкдыр.

¹¹ Ерини бежерйән адамың наны
бол болар,
бош хыяла эерйән болса
кемакылдыр.

¹² Эрбетлер яманларың
олжасыны ислейәр,
догручылларың болса көки
өсйәр.

¹³ Яманлар языклы гүррүңинден
дузага дүшйәр,
догручыллар кынчылыкдан
ёл тапяр.

¹⁴ Ынсан дилиниң мивесинден
ягшылык тапар,
әллериңиң хызматы өзүне
серпай болар.

¹⁵ Акмагың ёлы өз гөзүне догрудыр,
акылдар адам маслахаты
диңлейәр.

16 Акмагың гахары деррев
билдирйэндир,
сересаплы киши гөвне
дегленини яшырядыр.

17 Хакыкаты айдын адыл
геплейэндир,
галп шаят болса яланы.

18 Ойланман геплейән дил гылыч
ялы санжыляндыр,
акылдарың дили болса шыпа
берйэндир.

19 Чын дил эбедиликдир,
яланчы дил аз салымлыкдыр.

20 Яман ниетлиниң йүрегинде
хиле бардыр,
саламатлыгы ниетлейән болса
шатлык алар.

21 Догручыл адама хич бела
гелмез,
эрбетлериң башы беладан
гутулмаз.

22 Ялан дил Реб үчин
нежисликдир,
догручыллык ислейәнлерден
болса Ол хошалдыр.

23 Сересаплылар билими өзи
үчин сакляяр,
акмагың йүреги болса
акмаклығыны эшгәр эдйәр.

24 Жаныпкешиң эли хөкүм сүрер,
ялта межбуры ише гидер.

25 Гайгылы йүрек адамы чөкерйәр,
ягшы сөз болса оны
шатландыяр.

26 Догручыл адам якынына ёл
гөркезийэндир,
эрбетлериң ёлы болса
азашдырядыр.

27 Ялтаның эли тутан авуны
биширмез,
гайратлы болса гымматлы
хазына.

28 Догрулык ёлунда яшайыш
бардыр,
ол ёлда өлүм ёкдур.

13-нжи бап

1 Акыллы огул атасының
өвреденини динлейәр,
масгаралайжы болса кәйинже
гулак асмаяр.

2 Ягшылар агзының мивесинден
хасыл алар,
йөне хайынларың ислеги
зулумдыр.

3 Дилине берк жаныны
гораяндыр,
агзыбошлар хеләкчилиге
баряндыр.

4 Ялтаның гөвни ислейәр, йөне
хич зат газанмаяр,
жаныпкешиң гөвни болса
докмәдедир.

5 Догручыл ялан сөзи йигренйәр,
эрбет болса рысвалык гетирийәр.

6 Догручыллык догруларың
ёлуны гораяр,
йөне гүнә эрбетлери
йыкяндыр.

- ⁷ Бири бардыр, өзүни бай
гөркезйэндир, йөне хич
зады ёк.
Бири бардыр, өзүни гарып
гөркезйэндир, эмма
байлыгы көп.
- ⁸ Адамың байлыгы жанына
төлег боляр,
йөне гарып хайбаты диңлейән
дәлдир.
- ⁹ Догручылың нуры шөхле сачяр,
эрбедин чырасы өчйәр.
- ¹⁰ Текепбирликден диңе жедел
дөрөйәр,
маслахат сораянда даналык.
- ¹¹ Дуйдансыз гелен байлык барха
азалар,
эл билен чөплөйән көп газанар.
- ¹² Узага чекен тама йүрек
дердидир,
хасыл болан ислег яшайыш
дарагтыдыр.
- ¹³ Өвүди әсгермейән өзүни хеләк
эдйәр,
буйругы саклаян болса сылаг-
серпай аляр.
- ¹⁴ Акылдарың өвүди
өлүм дузагындан совян
яшайыш чешмесидир.
- ¹⁵ Сагдын пикир мерхемет газаняр,
хайының ёлы мушакгата
баряр.
- ¹⁶ Сересаплылар билим билен иш
эдйэндирлер,
- акмак болса самсыклыгыны
гөркезйэндир.
- ¹⁷ Эрбет илчи баша бела гетирйәр,
садык илчи болса шыпа
гетирйәр.
- ¹⁸ Өвүт-несихаты рет эден
гарыплык хем биабрайлык
алар,
кәйинжи кабул эдене хормат.
- ¹⁹ Амала ашан арзув жана
рахатлык берйәр,
яманлыктан айрылмагы
акмак йигренйәр.
- ²⁰ Акылдарлар билен йөрөйән
акыллы болар,
акмак билен гатнашян зыяна
галар.
- ²¹ Гүнәкәри бетбагтлык ковалаяр,
догручыллар болса ягшылык
сылагыны аляр.
- ²² Ягшы адам агтык-
човлукларына-да мирас
галдыряр,
йөне гүнә эдйәнлерин
байлыгы догрулара галяр.
- ²³ Гарыбың ери бол хасыл берйәр,
йөне ол адалатсызлык билен
сүпүрилип әкидилйәр.
- ²⁴ Таягыны гайгырян адам
оглуны йигренйэндир,
оны сөййән болса вагтында
тербие берйәр.
- ²⁵ Догручылың дойянча ийжеги
бардыр,

- эмма эрбетлерин гарны ач
галар.
- 14-нжи бап**
- ¹ Акылдар зенан өйүни гурыя,
акмак аял болса өйүни өз эли
билен юмурыя.
- ² Догрулыкда йөрөйән Ребден
горкяндыр,
Ёлдан чыкян болса, Оны
йигренйэндир.
- ³ Текепбириң сөзи – өзүне гамчы,
дананың додагы болса өзүни
гораяндыр.
- ⁴ Өкүзлер ёк вагты ахыр арасса,
хасылың болчулыгы болса
өкүзиң гүйжи билендир.
- ⁵ Садык шаят ялан сөзлемез,
галп шаят хер деминде ялан
ягдырыандыр.
- ⁶ Масгаралайжы даналык агтарса-
да, оны тапян дәлдир,
дүшүнжели адама болса
билим аңсатдыр.
- ⁷ Акмагың янындан чекил,
чүнки онуң агзындан билим
алмарсың.
- ⁸ Пайхаслы адамың даналыгы өз
ёлуна дүшүнмеги үчиндир,
акылсызың акмаклығы болса
алдавчылыкдыр.
- ⁹ Акмаклар гүнә гүлйэндирлер,
йөне хошаллык
догручылларың
арасындадыр.
- ¹⁰ Йүрек өз дердини өзи
билйэндир,
шатланса-да кесеки гошулян
дәлдир.
- ¹¹ Эрбетлериң өйи вейрана
дөңйәр,
догручылларың чадыры
пажарлап өсйәр.
- ¹² Ёл бардыр, адама догры ялы
гөрүнйәр,
йөне онуң соңы өлүме баряр.
- ¹³ Кәте гүлки ичинде-де йүрегиң
гамгын,
шатлыгың соңунда-да гам
бардыр.
- ¹⁴ Выждансыз өз ёлларындан,
ягшы адам өз эденинден
канагатланар.
- ¹⁵ Надан хер сөзе ынанияндыр,
пайхаслы адам болса өз
эдимини ойлаяндыр.
- ¹⁶ Акыллы адам яманлыкдан
горкуп гача дурыандыр,
акмак болса хетденаша
батырсырап, соңуны саймаз.
- ¹⁷ Гахаржаң адам акмаклык
эдйэндир,
мекир адам хем
йигренилйэндир.
- ¹⁸ Наданлар акмаклығы мирас
аялар,
пайхаслылар болса билим
тәжини геййәр.
- ¹⁹ Яманлар ягшыларың өнүнде,

- эрбетлер догручылың
гапысында баш эгйэндир.
- 20 Гарыбы өз якынлары-да
йигренйэндир,
байы болса сөййән көпдүр.
- 21 Өз якыныны йигренйәнлер
гүнә эдйэндир,
гарыба рехим эдйән болса
багтлыдыр.
- 22 Яманлыгы ниет эдйәнлер
ялңышмаярлармы?
Ягшылыгы пикир
эдйәнлер садык сөйги
газанмаярлармы?
- 23 Хер бир зэхметден хайыр гелер,
бош геп диңе мэтэчлик
гетирер.
- 24 Даналыгың байлыгы хорват
тэжидир,
акмакларың безеги оларың
акмаклыгыдыр.
- 25 Чын шаят адамы халас
эдйэндир,
яланчы шаят болса дөнүклик
эдйэндир.
- 26 Ребден горкяна гүйчли гораг
бардыр,
онуң чагаларына-да пена болар.
- 27 Ынсаны өлүм дузагындан
совар ялы,
Ребден горкмак яшайыш
чешмесидир.
- 28 Патышаның шөхраты халкың
көплүгиндедир,
- халкың ёк болмагы
хөкүмдарың
хеләкчилигидир.
- 29 Гиң гөвүнли адамың
дүшүнжеси көпдүр,
даргурсак болса акмаклыгы
бейгелдйэндир.
- 30 Асуда пайхас бедене яшайыш
берйәр,
гөриплик болса сүеклери
чүйредйәр.
- 31 Эжизи эзйән оны Яраданы
ынжадяндыр,
мэтэже мерхемент эдйән
Яраданы хорматляяндыр.
- 32 Эрбет өз яманлыгындан
йыкыляр,
догручыла болса өлүмде хем
пена гарашяр.
- 33 Даналык дүшүнжели йүрекеде
яшаяр,
хатда акмаклар арасында-да
билдирийәр.
- 34 Догрулык миллети бейгелдйән
болса,
гүнә халклара утанчдыр.
- 35 Пайхаслы иш эдйән хызматкәр
патышаның мерхементини
газаняр,
масгара иш эдйән болса Онуң
газабына дучар боляр.

15-нжи бап

- 1 Мылайым жогап гахары совар,
гаты сөз газабы жошдуряр.

- ² Даналыгың дилинден билим
яйраяр,
акмагың агзындан акмаклык
чыкяр.
- ³ Реббиң гөзи хемме ердедир,
ямана-ягша бакяндир.
- ⁴ Мылайым дил яшайыш
дарагтыдыр,
бозук дил рухы чөкерйәр.
- ⁵ Акмак атасының өвүдини рет
эйдәндир,
тербийә гулак асян болса
сересаплыдыр.
- ⁶ Догрының өйүнде байлык көпдүр,
эрбедиң газанжында
мушакгат бардыр.
- ⁷ Дананың дили билим яйрадыр,
акмагың аны бейле дәлдир.
- ⁸ Эрбетлериң гурбанлыгы Реббе
йигренжидир,
догручылларың догасы-да
Онуң гуванжыдыр.
- ⁹ Эрбетлериң ёлы Реббе
йигренжидир,
догручыллыгы ызлаяны
болса Ол халаяндыр.
- ¹⁰ Догры ёлы терк эйдән берк
жеза алар,
тербийәни йигренйән өлүме
барар.
- ¹¹ Өлүлер дүнйәси ве хеләкчилик
ери Реббе ачык болса,
ынсан йүреги Оңа хас хем
аяндыр.
- ¹² Масгаралайжы адам кәйинжи
халаян дәлдир,
ол акылдарың янына хем
гитмез.
- ¹³ Йүрек шатлыгы йүзи ягтылдыр,
йүрек ызасы рухы сындыряр.
- ¹⁴ Дүшүнжели адамың йүреги
билим агтаряндир,
акмакларың агзы болса
акмаклыкдан ганяндир.
- ¹⁵ Гарыпларың хемме гүни
мушакгат,
йөне ягшы йүрек мыдамалык
мейлисдир.
- ¹⁶ Көп байлык билен кынчылыкда
яшаныңдан,
аз байлык билен Ребден
горкуп яшамак ягшыдыр.
- ¹⁷ Йигренч билен ийлен гөле
этинден,
сөйги билен ийлен буламак
говудыр.
- ¹⁸ Гахаржан дава турузяндир,
гиң гөвүнли болса жеңели
ятыряндир.
- ¹⁹ Ялтаның ёлы тикенли айманча
меңзейәр,
догручылың ёлы болса дүздүр.
- ²⁰ Акыллы огул атасыны
гувандыряр,
акмак огул болса энесини
йигренйәр.
- ²¹ Акмаклык кемакыллара
шатлыкдыр,

- дүшүнжелер болса догры
йөрейәр.
- 22 Маслахат болмаса максатлар
пучдур,
маслахатчы көп боланда
мырат хасыл боляр.
- 23 Ынсана шатлык говы жогапдан
гелйәндир,
ерликли сөз адама шатлык
гетирйәндир.
- 24 Акылдара ёкардакы дурмуш
ёлундан йөремеги
ашакдакы өлүлөр дүнйәсинден
дашлашмагы үчиндир.
- 25 Реб текепбирлерин өйүни
йыкяндыр,
дул хатының чәгини болса
гораяндыр.
- 26 Яман ниет Реббе йигренжидир,
якымлы сөзлери болса тәмиз
сайяр.
- 27 Небсине чапян өйүне алада
гетирйәр,
параны йигренйән болса узак
яшаяр.
- 28 Догручылың аны жогап
беренде ойланындыр,
эрбетлериң агзы яманлыгы
совурияндыр.
- 29 Реб эрбетлерден дашдадыр,
догручылларың догасыны
болса эшидйәр.
- 30 Гөзүң нуры йүреги
бегендирйәр,
- хош хабар болса сүңкүне
кувват берйәр.
- 31 Яшайыш өвүдини диңлейән
гулак
парасатлылар арасында
месген тутар.
- 32 Өвүт-несихаты тутмаян өз
жаныны йигренйәндир,
өвүди диңлейән болса
дүшүнже газаняр.
- 33 Ребден горкмаклык даналыгы
өвредйәндир,
хормат пес гөвүнлиликден
соң гелйәндир.

16-нжы бап

- ¹ Йүрегиң пикирлери ынсандан,
йөне дилиң жогабы
Ребдендир.
- ² Адамың әхли ёллары өз гөзүне
сапдыр,
йөне рухуңа сын эдйән Ребдир.
- ³ Ишлериңи Реббе табшыр,
ниетлериң беркарапар болар.
- ⁴ Реб әхли зады бир максадына
дөретди,
хатда эрбеди хем яман гүн
үчин.
- ⁵ Әхли текепбир Реббе
йигренжидир.
Хатыржем бол, олар жезасыз
галмаз.
- ⁶ Садык сөйги этмишден
сапаяр,

- Ребден горкмак яманлыктан
совяр.
- 7 Адамың ишлери Реббин
гөвнүнден туранда,
оны хатда душманлары билен
ярашдыряр.
- 8 Харамлыктан гелен улы
газанчдан,
халаллыкдан гелен аз говудыр.
- 9 Адам йүрегинден ниет эдйэр,
онуң әдимине болса Реб
хөкүм эдйэр.
- 10 Рухубелент чөзгүт патышаның
дилиндедир,
ол адалатсыз хөкүм чыкармаз.
- 11 Догры терези ве гапан
Реббиңкидир,
торба ичиндәки әхли чеким
дашлары Онуң ишидир.
- 12 Патышаның эрбетлик этмеги
йигренчликдир,
себәби тагт догручыллык
билен беркарардыр.
- 13 Догры сөз патышаның
гөвнүнден туряр,
ол догры геплейәни сөййэр.
- 14 Патышаның газабы өлүм
чапарыдыр,
йөне парасатлы адам оны
көшешдирийэр.
- 15 Патышаның йүзүндәки нурда
яшайыш бардыр,
мерхемети яз ягшыны
гетирйән булут ялыдыр.
- 16 Даналык алмак алтындан
говудыр,
пайхас күмүшден онатдыр.
- 17 Догручыллыгың шаёлы
яманлыктан совуляр,
ёлуна дыкгат эдйән өз
жаныны гораяндыр.
- 18 Хеләкчиликден өң текепбирлик,
йыкылмактан өң гедемлик
гелйәндир.
- 19 Текепбирлер билен олжа
пайлашандан,
кичигөвүнли гарыпларың
арасында болмак говы.
- 20 Сөзе үнс берйән ровач тапар,
Реббе ынанын болса
багтлыдыр.
- 21 Йүреги парасатла пайхаслы
дийилйэр,
якымлы сөзлейиш билими
артдыряр.
- 22 Акыл-пайхас әеси үчин
яшайыш чешмесидир,
акмак үчин акмаклык жезадыр.
- 23 Даналыгың йүреги диле пайхас
берйэр,
онуң сөзүни ынанчлы эдйэр.
- 24 Якымлы сөзлейиш бал ялы
сүйжүдир,
жана якымлы, сүңке шыпадыр.
- 25 Ёл бардыр, адама догры ялы
гөрүнйэр,
йөне онуң соңы өлүме алып
баряр.

- ²⁶ Зәхмет чекдирйән онун
ишдәсидир,
ачлыгы оны межбур
эйдәндир.
- ²⁷ Яманлар эрбетлиги газяндыр,
дили көйдүрижи от
киминдир.
- ²⁸ Эгри адам дава яйрадыр,
гыбаткеш достлары бири-
биринден айырыр.
- ²⁹ Зулум эдйән якыныны алдап,
яман ёла саяр.
- ³⁰ Гөзүни гырпьян эгри ишлери
ниет эдйәр,
додагыны чөвүрйән болса
яманлык дөрөдйәр.
- ³¹ Догрулык ёлунда агаран сач
хормат тәжидир.
- ³² Гиң гөвүнли адам
гүйчлүлерден үстүндир,
өзүне эрк эдйән шәхери басып
аландан үстүндир.
- ³³ Биже этеге атылар,
йөне хөкүм Ребдендир.
- 17-нжи бап**
- ¹ Рахатлыкдакы бир дөвүм гуры
нан
давадан долы жайдакы
мейлистен говудыр.
- ² Масгара оглуң үстүнден
пайхаслы гул хөкүм сүрер
ве доганлар хатарында
мираса шәрик болар.
- ³ Күмүш гөвечде, алтын күреде
сыналян болса,
йүреклери барлаян Ребдир.
- ⁴ Яманлык эдйән эрбет
додаклара үнс берйәндир,
яланчы яман ниетли диле
гулак асяндыр.
- ⁵ Гарыбы яңсылаян Яраданы
кемсидйәндир,
бетбагтлыга шатлаян болса
жезасыз галмаз.
- ⁶ Агтыклар гарры адамларың
тәжидир,
огулларың шан-шөхраты
болса эне-аталарыдыр.
- ⁷ Дүрдәне сөз акмага
ярашмаса,
алдавлы сөз хем асылзада хич
гелишмейәр.
- ⁸ Пара оны берйәниң гөзүне бир
тумар киминдир,
ол нирә өврүлсе, үстүнлик
гетирер.
- ⁹ Языгы гечйәни сөйги
хөвеслендирйәндир,
дава-женжели гайталаян
болса достуны йитирйәр.
- ¹⁰ Дүшүнжели адама бир
кәйинч
акмага урлан йүз көтекден
агырдыр.
- ¹¹ Яманлар диңе булагайлык
турузьяндыр,
олара гаршы болса залым
чапар гөндерилер.

- 12 Акмагың акылсызлыгына душ
боланыңдан,
чагасыны алдыран ая душ
гелмек говудыр.
- 13 Ягшылыга яманлык
гайтаряның
өйүнден яманлык гитмез.
- 14 Дава-женжелиң башы бөвсүлен
бөвет ялыдыр,
шонуң үчин оны туташманка
бес эт.
- 15 Эрбеди аклаян билен догручыл
адамы язгаряның икисини-
де
Реб йигренйэндир.
- 16 Нәме үчин акмагың элинде
даналык алмага пул
болсун?
Онда өврнемек ниети ёк.
- 17 Якының сени хемме вагт
сөййэндир,
доган кынчылыклы пурсадың
үчин догландыр.
- 18 Дүшүнжеси кемлик эдйән
кемакыл
якынының дерегине эл берип
кепил боляндыр.
- 19 Языгы сөййән даваны
сөййэндир,
ким босагасыны белент гурса,
сүңкүниң дөвүлмегине
гарашяндыр.
- 20 Эгри йүрек ягшылык тапмаяр,
эгри дил болса, кынчылыга
дүшйәр.
- 21 Акмагың атасы хасрат чекер,
акылсызың атасы шатлыгы
билмез.
- 22 Шадыян йүрек оңат шыпадыр,
сынык рух сүегиңи
гурадяндыр.
- 23 Адалат ёдаларыны ёймак үчин,
эрбет адам гизлин пара
альяндыр.
- 24 Дүшүнжели адам даналыга
середйэндир,
акмагың назары ерин аңры
четине.
- 25 Акмак огул атасына хасрат,
дограна дертдир.
- 26 Языксыза жериме салмак
нәдүрсдир,
асылзада-да догручыллыгы
үчин жеза бермек дүрс
дәлдир.
- 27 Сөзүни жылавлаян
билимлидир,
дүшүнжели адам болса
мылайым рухлудыр.
- 28 Акмак хем дыманда акыллы,
агзыны юманда, дүшүнжели
сайыляндыр.

18-нжи бап

- 1 Үзңеликде яшаян өз исләнини
эдйэндир,
ол әхли сагдын өвүде гаршы
гидйэндир.
- 2 Акмак адам дүшүнжеден
дәл-де,

- дине өз пикирини айтмақдан
кейпленйәндир.
- ³ Эрбетлик билен йигренч
гелйәндир,
биабрайлык билен-де
масгарачылык.
- ⁴ Ынсаның агзындан чыкян
сөзлер дүйпсүз сувлар
киминдир,
даналык болса жошуп акян
булак мысалыдыр.
- ⁵ Хөкүмде эрбедиң тарапында
болуп,
догручылы хаксыз чыкармак
дүрс дәлдир.
- ⁶ Акмагың дили женжел турузяр,
онуң агзы таягы чагыряр.
- ⁷ Акмага дилинден бела
гелйәндир,
онуң додагы жанына
дузакдыр.
- ⁸ Гыбаткешин сөзлери датлы
лукма ялыдыр,
олар гарныңа сиңйәр.
- ⁹ Ишинде ялталык эдйән
юмружының доганыдыр.
- ¹⁰ Реббиң ады берк галадыр,
догручыллар онуң ичине
өзүни атып ховпсуз
болярлар.
- ¹¹ Байларың байлыгы – оларың
берк галасы,
онуң хыялында бейик хаят
киминдир.
- ¹² Хеләкчиликден өң адамың
йүреги текепбир боляндыр,
хормат пес гөвүнлиликден
соң гелйәр.
- ¹³ Диңлемән жогап бермек
акмаклык хем утанчдыр.
- ¹⁴ Адамың дердини рухы чекип
билйәр,
йөне сынык руха ким чыдам
эдер.
- ¹⁵ Пайхаслы адам билим аляндыр,
даналыгың гулагы билим
агтаряр.
- ¹⁶ Совгат гапылары ачяр,
эмелдарларың янына элтйәр.
- ¹⁷ Башга бири гелип, оңа сораг
берйәнчә,
давада илки геплән догры
ялы гөрүнйәндир.
- ¹⁸ Биже даваны тогтадындыр,
гүйчли гаршыдашларың
арасындакы меселәни
чөзйәндир.
- ¹⁹ Өйкели доган ичине аралашып
болмаян берк галадыр,
аралыкдакы дава болса,
галаның гөзенекли гапысы
ялыдыр.
- ²⁰ Адам агзының мивесинден
канагатланяр,
дилиниң хасылындан дойяр.
- ²¹ Өлүмем, яшайышам дилиң
ыгтыярында,
дили сөййән хасылындан иер.

- ²² Говы аяла говшан говулык
тапьяндыр
ве Реббиң разылыгыны
газаняндыр.
- ²³ Гарып ялбарып геплейэндир,
бай болса гөдек жогап
берйэндир.
- ²⁴ Досты көп боланың
хеләкчилиги-де болар,
йөне догандан-да якын дост
бар.
- 19-нҗы бап**
- ¹ Эгри дилли акмакдан,
садыклыкда гезйән гарып
говудыр.
- ² Билимсиз гайрат ягшы дәлдир,
Аша ховлугян ёлуны
йитирйәр.
- ³ Адамы өз акмаклыгы йыкяр,
йүрегинден болса Реббе
гахарланяр.
- ⁴ Байлык танышлары бетер
көпелдйәр,
гарып болса өз якынынданам
айрыляр.
- ⁵ Галп шаят жезасыз галмаз,
ялан сөзлейәнем гачып
гутулмаз.
- ⁶ Жомардың йүзүни күйсейәнлер
көп,
хеммелер эли ачыга дост.
- ⁷ Гарыбы хемме доганлары
йигренйән болса,
- достлары онданам бетер терк
эдйәр,
ялбарып ызындан ылгаса,
олар эййәм ёкдур.
- ⁸ Пәхим-пайхас газанян өзүни
сөййәр,
дүшүнжелилиги сакляян
болса ровачлык тапяр.
- ⁹ Галп шаят жезасыз галмаз,
ялан сөзлейән хем хеләк
болар.
- ¹⁰ Акмага айшы-эшретде
яшамагың гелишмейши
ялы,
гула хем бегиң үстүнден
хөкүм сүрмек хас бетер
гелишйән дәлдир.
- ¹¹ Пайхаслы адам гиң гөвүнли
болар,
язык гечмек онуң
шөхратыдыр.
- ¹² Патышаның газабы арслан
награсы киминдир,
онуң разылыгы болса
отларың үстүниң чыгы
ялыдыр.
- ¹³ Акмак огул атасына беладыр,
аялың игенжи үнүксиз
дамжа ялыдыр.
- ¹⁴ Өй ве мал-мүлк аталардан
мирас,
йөне пайхаслы аял Ребдендир.
- ¹⁵ Ялталык гафлат укусына
батыряр,
ялта адам ачлык чекйәр.

16 Худайың буйругыны амал
эдйән өз жаныны гораяр,
ёлларына үнс бермейән болса
өлөр.

17 Ким гарыба мерхемент эдйән
болса, Реббе карз берйәр,
Реб онуң өвезини гайтарар.

18 Умыт барка оглуңа темми бер,
йөне гахарың гелип, оны
хеләк этме.

19 Гаты гахаржаң адам жеза чекер,
эгер оны халас этсең, муны
ене гайталамалы боларсың.

20 Ахыр акыллы боларың ялы,
несихата гулак гой, өвүди
кабул эт.

21 Адамың йүрегинде ниет
көпдүр,
эмма Реббиң максады амала
ашяр.

22 Адамдан гарашыляны
вепалылыкдыр,
Гарып адам яланчыдан
ягшыдыр.

23 Ким Ребден горкян болса
яшар!
Ол канагатлы хем
кынчылыксыз яшар.

24 Ялта табага узадан элини
хатда агзына етирмез.

25 Масгаралайжыны ур, наданлар
пайхаслылык өвренир,
дүшүнжелени тербиеле, ол
билим алар.

26 Атасына зулум эдйән ве
энесини ковян огул
масгаралык хем ыснат
гетирйәр.

27 Оглум, эгер билимли сөзлерден
азашсаң,
өвүди динлемекден
сакланарсың.

28 Нәмынасып шаят адалатың
үстүнден гүлйәр,
эрбетлериң агзы яманлык
иййәр.

29 Масгаралайжы үчин жеза,
акмагың ягырнысына ургы
тайярдыр.

20-нжи бап

1 Шерап биабрай эдйәндир,
чакыр дава-женжел
турузьяндыр.
Оңа алданяның әхлиси
акылсыздыр.

2 Патышаның газабы арсланың
награсы киминдир,
онуң гахарыны гетирйән
өз жанына төвекгеллик
эдйәндир.

3 Давадан гачмак адама абрай
гетирйәр,
бар акмак жеделе тайяр.

4 Ялта ер сүрмән,
орак вагтында хасыл гөзләр,
йөне тапмаз.

5 Ынсаның йүрегиндәки пикир
чуң сув киминдир,

- дүшүнжели адам оны чекип
чыкараар.
- 6 Көп адам өзүне «Мен вепалы»
дийэндир,
йөне ынамдар бирини ким
тапып билер?
- 7 Догручыл садыклыкда йөрөйәр,
онуң ызында чагалары
нәхили багтлы болар!
- 8 Хөкмүрован тагтында отурян
патыша
эхли яманлыгы гөзлери билен
сайгаряр.
- 9 «Йүрегими тәмизледим,
гүнәден пәклендим» дийип,
ким айдып билер?
- 10 Ики дүрли терези дашының,
ики дүрли өлчегин икиси хем
Реббе йигренжидир.
- 11 Хатда чага хем эден ишинин
пәкдигини
я догрудыгыны өз херекети
билен аян эдйәр.
- 12 Диңлейән гулагы, гөрийән гөзи –
икисинем Реб ярадандыр.
- 13 Гарып болмазың ялы, укыны
сөйме,
гөзүңи ач, наның бол болар.
- 14 Сатын алян: «Эрбет, эрбет»
дийэндир,
аңыррак барып болса
өвийэндир.
- 15 Алтын бар, жөвхерем көпдүр,
йөне билимли дил
тапылгысыз затдыр.
- 16 Нәтанша кепил боланың
гейимини ал,
кесекә кепил боландан гирев ал.
- 17 Хиле билен газанылан нан
сүйжүдир,
соңра агзы чагылдан доллар.
- 18 Максатлар маслахат билен
беркараар боляндир;
сагдын маслахатлар билен
урша гит.
- 19 Гыбаткеш сыры паш эдйэндир,
агзыбош билен гатнашык
ачма.
- 20 Ата-энесини нәлетлейәнниң
түм гаранкылыкда чырасы
сөнер.
- 21 Башда басым алнан мирас
соңунда берекетли болмаз.
- 22 «Яманлыгы ерине саларын»
дийме, Реббе гараш,
Ол сени халас эдер.
- 23 Галп терези дашы Реббе
йигренжидир,
хилели терези хем говы
дәлдир.
- 24 Адамың хер әтжек әдими
Ребдендир.
Шейле болансоң, адам өз
әлуна нәдип дүшүнсин?
- 25 Задыны пәхимсиз багыш эдйән
адам дузага дүшер,

- ол әхт эденден соң ойланар. эрбетлерин чырасы гүнәдир.
- ²⁶ Акыллы патыша эрбетлери совруп,
оларын үстүнде дөвөк дөвйәр.
- ²⁷ Адамың рухы Реббин чырасыдыр,
ол ынсан калбының бүтин жүммүшини барляар.
- ²⁸ Садыклык ве ынамдарлык патышаны гораяр,
онуң тагты садыклыктан беркаرار боляр.
- ²⁹ Йигитлик кувваты оларын шөхратыдыр,
чал сачлар болса гаррыларын абрайыдыр.
- ³⁰ Ыз галдырян ургы яманлыктан тәмизлейәр,
көтеклер болса калбың жүммүшини пәклейәр.
- 21-нжи бап**
- ¹ Патышаның йүреги Реббин элинде акар яп ялыдыр,
оны ислән тарапына өвүрйәндир.
- ² Адамың әхли ёлы өз гөзүне догрудыр,
эмма йүректәкини өлчейән Ребдир.
- ³ Догрулык ве адалатлылык этмек Реббе гурбанлык беренден якымлыдыр.
- ⁴ Улумсы назар, текепбир йүрек,
- ⁵ Жаныпкешиң максады дине болчулыга гетирйәр,
алнасак адамларын бары мэтәч дүшйәндир.
- ⁶ Ялан сөз билен топланан хазына өлүме ковалап барян үмүрдумандыр.
- ⁷ Эрбетлерин зорлугы өзлерини сүпүрип әкидйәндир,
чүнки олар адалаты бержай этмекден боюн гачыряндыр.
- ⁸ Языклының ёлы эгридир,
пәклерин болшы догрудыр.
- ⁹ Игенжең аял билен өйде яшандан,
үчегин бир бурчунда яшамак егдир.
- ¹⁰ Эрбедиң гөвни яманлык күйсейәр,
якыны онуң гөвнүнден турмаяр.
- ¹¹ Масгаралайжа жеза берленде,
надан акыллы боляндыр,
дана адам тәлим аланда,
билимини артдыряндыр.
- ¹² Догручыл эрбедиң өйүни сынлаяр,
эрбетлер хеләкчилиге баряр.
- ¹³ Гарыбың дады-перядына гулак асадыгың
өз дады-перядына-да жогап берилмез.

- ¹⁴ Гизлин берлен совгат гахары,
голтуга сокулан пара гүйчли
газабы ятыряр.
- ¹⁵ Адалаты бержай этмек
догручыл адама шатлыкдыр,
яман иш эдйәне
хеләкчиликдыр.
- ¹⁶ Дүшүнже ёлундан совлан
өлүлер топарында орнашар.
- ¹⁷ Хезиллиги сөййән мэтәчдир,
шерабы ве ягы сөййән баямаз.
- ¹⁸ Эрбетлер догручыл үчин,
бивепалар хем садык үчин
төлег болар.
- ¹⁹ Игенжен хем гахаржаң аял
билен яшандан,
чөлде яшамак говудыр.
- ²⁰ Арзылы хазына хем яг дананың
жайындадыр,
акмак болса барыны
сымышлар.
- ²¹ Догручыллык хем садыклык
ызлаян адам
яшайыш хем хормат тапар.
- ²² Акылдар адам гүйчлүлериң
шәхерине барып,
оларың бил баглаян
беркитмесини юмуряр.
- ²³ Агзына ве дилине берк
жаныны беладан горяндыр.
- ²⁴ Ченденаша бихая иш эдйән
гедем хем текепбир адамың
ады масгаралайжыдыр.
- ²⁵ Ялтаны өз хөвеси өлдүрйәр,
чүнки онуң эллери ишден
боюн гачыряр.
- ²⁶ Ол узак гүн ачгөзлүк билен
ислейәр,
догручыл болса өлчемән
берйәр ве гысганмаяр.
- ²⁷ Эрбетлериң гурбанлыгы
йигренжидир,
эгер ол яман ниет билен
гетирен болса,
онданам бетердир.
- ²⁸ Галп шаят хеләк болар,
диңлейән адамың сөзи довам
эдер.
- ²⁹ Эрбет адам йүзүни
галңадяндыр,
догручыл адам болса өз
ёлуны ойлаяндыр.
- ³⁰ Реббе гаршы дуруп билжек хич
бир даналык,
дүшүнже я-да маслахат
ёкдур.
- ³¹ Ат сөвеш гүни үчин
сейисленйәндир,
эмма ениш Ребдендир.

22-нжи бап

- ¹ Ягшы ат-абрай көп байлыктан
артык,
сылаг-хормат хем күмүш-
-алтындан ягшыдыр.
- ² Бай билен гарыбың бир
меңзешлиги бар,
оларың икисини-де ярадан
Ребдир.

- ³ Пайхаслы адам ховпы гөрүп
гизленйэндир,
надан гөни гидип жеза
альяндыр.
- ⁴ Кичигөвүнлигиң, Ребден
горкмагың
сылагы байлык, абрай ве
яшайышдыр.
- ⁵ Эгри адамың ёлунда тикенлер
ве дузаклар бардыр.
Өз жанына хайпы гелйән
олардан даш дурар.
- ⁶ Чаганы догры ёл билен тербиеле,
улаланда хем шондан
совулмаз.
- ⁷ Байлар гарыпларың үстүнден
хөкүм сүрйэндир,
бергили-де карз берениң
гулудыр.
- ⁸ Адалатсызлык эжйән бела-
бетер оرار,
газабың таягыңдан хеләк болар.
- ⁹ Сахы адам ялканяндыр,
чүнки ол чөрегинден
эжизлере берйәр.
- ¹⁰ Масгаралайжыны ков, шонда
женжел ёк болар,
төхметдир-даваның ызы
кесилер.
- ¹¹ Пәк йүреклилиги сөййән,
мерхементли сөзлейән
патышаның якыны болар.
- ¹² Реббиң гөзлери билими
гораяндыр,
- вепасызың сөзлерини болса
ялана чыкаряндыр.
- ¹³ Ялта диййәр: «Дашарда арслан
бар,
ёлда ол мени парчалар».
- ¹⁴ Азгын аялың агзы дүйпсүз
горпдур,
Реббиң газабына душан оңа
йыкылар.
- ¹⁵ Чаганың йүрегинде акмаклык
көк уряндыр,
йөне тербие таягы
оны акмаклыкдан
узаклашдыряндыр.
- ¹⁶ Бай болмак үчин гарыплары
эжйән хем-де
байлара совгат берйән дине
гарып дүшер.
- ¹⁷ Гулак ас-да, акылдарларың
сөзүни диңгле,
мениң өвретжек затларыма
дыкгат эт.
- ¹⁸ Сен олары калбыңда сакласаң,
оларың әхлиси дилиңде болса
якымлы болар.
- ¹⁹ Сениң Реббе ынанжың болары
ялы,
мен шу гүн саңа, хут саңа
өвредйәрин.
- ²⁰⁻²¹ Гайданыңда сени ёлланлара
чын сөз хем ынамлы жогап
берериң ялы,
мен саңа маслахат хем билим
үчин
отуз несихат язып берейин.

- 22 Гарыбы гарыплыгы себәпли
талама,
мәтәжи межлисте эзме.
- 23 Чүнки оларың тарапыны Реб
тутар,
олары таланы Ол талар.
- 24-25 Оларың ёлларына өвренишип,
жаныңы дузага дүшүрмезиң
үчин,
гахаржаң адам билен тиркешме,
гызма адам билен гатнашык
ачма.
- 26 Бири билен эл беришме,
бирине кепил болянлардан
болма.
- 27 Төлемәге задың болмаса,
ашагындакы дүшегиңи
алмазлармы нәме?
- 28 Ата-бабаң гоян
гадымы арачәк дашыны
сүйшүрме.
- 29 Ишине өкде адамлары
гөйәңми?
Олар гарамаягың хызматыны
этмез, патышаларың
хузурында дурар.
- 23-нжи бап**
- 1 Хөкүмдар билен нахар иймәге
отураныңда,
өңүнде гойлана сын эт.
- 2 Хоран болсаң,
богазыңа пычак гой.
- 3 Онуң нәз-ныгматына хөвес этме,
- чүнки ол хилели чөреkdir.
- 4 Баяжак болуп агыр зәхмет
чекме,
пәхимли бол, бу пикириңден
эл чек.
- 5 Сениң гөзүң байлыга
каклышанда, шол байлык
гидйәндир,
чүнки ол бирден ганат
чыкарып, бүргүт ялы
асмана учяндыр.
- 6 Гысганч адамың чөрегини
ийме,
онуң леззетли нәз-
ныгматларына хөвес этме.
- 7 Чүнки ол ичинден пейдасыны
хасапаян ялыдыр,
«Ий, ич!» диййәндир, йөне
йүреги сениң билен дәлдир.
- 8 Иен лукмаңы гусарсың,
сүйжи сөзлериңи еле
соварсың.
- 9 Акмага сөз айтма,
чүнки ол айдан даналыгыңы
йигренер.
- 10 Гадымы арачәк дашыны
сүйшүрме,
етимлериң экин еринден алма.
- 11 Чүнки оларың Хоссары гүйчли,
оларың давасыны сениң
билен Ол тутар.
- 12 Калбыңы өвүт-несихата,
гулакларыңы-да билимли
сөзлере бер.

- 13 Тербийәни чагаларыңдан
гайгырма;
тербие таягы олары өлдүрмез.
- 14 Эгер сен олары таяк билен
урсан,
жанларыны өлүлөр
дүңйәсинден халас эдерсиң.
- 15 Оглум, сениң йүрегиң акыллы
болса,
мениң йүрегим хем шатланар.
- 16 Сен догры сөзләниңде,
мениң гөвнүм шатланар.
- 17 Гүнәкәрлере гөзүң гитмесин,
мыдам Ребден горкуп гез.
- 18 Чүнки сениң гелжегиң болар
ахырын,
умыдың үзүлмез.
- 19 Оглум, диңле, сен акыллы бол,
йүрегиңи догры ёла сал.
- 20 Шерап ичегенлериң я-да
эт иегенлериң арасында
болма.
- 21 Чүнки ичеген ве иеген хар
дүшер,
укучыллык болса адама
йыртык жул гейдирийәндир.
- 22 Атаңы диңле, ол сени дүңйә
индерди,
энеңи йигренме гарран
вагтында.
- 23 Хакыкаты сатын ал, оны сатма.
Даналыгы, өвүди, пайхасы
хем сатын ал.
- 24 Догручылың атасы көп бегенер,
парасатлы перзенди дүңйә
индерен, оңа гуванар.
- 25 Ата-энең гувансын,
сени догран бегенсин.
- 26 Оглум, йүрегиңи маңа багла,
гөзлериңи мениң ёлларыма дик.
- 27 Чүнки лолы дүйпсүз горпдур,
кемчин-де дар гуюдур.
- 28 Ол гаракчы кимин ёлда пейләп
дуруп,
вепасызларың саныны
артдыряр.
- 29 Ах чекйән ким? Вах чекйән
ким? Женжел кимиңки?
Нала кимиңки?
Себәпсиз яраланан ким?
Гөзлери гызаран ким?
- 30 Шерабың башында узак
отуряңларыңкы,
гарышык ичгини ичип
гөрийәңлериңки.
- 31 Шерабың алына, пыялада
өвшүн атышына,
аңсатлык билен ашак
саркянына бакма.
- 32 Соңунда йылан кимин чакяндыр,
алахөврән болуп сокяндыр.
- 33 Гөзлериң гең-таң затлары гөрер,
сениң аңың эгри сөзлер айдар.
- 34 Сен кә деңиз ортасында ятан ялы,
кә гөминиң богалдагында
отуран ялы боларсың.

³⁵ «Мени урдулар, агыры
дуймадым; мени енчилер,
оны билмедим.
Янадан ичмек үчин, хачан
турарын?» диерсиң.

24-нжи бап

¹ Яманлара гөзүң гитмесин,
олар билен биле болмак
ислеме.

² Чүнки оларың гөвни зорлук
барада пикир эдйэндир,
диллери ичигарачылыгы
геплейэндир.

³ Өй даналык билен гуруляндыр,
дүшүнже биленем беркарар
эдилйэндир.

⁴ Билим билен өйүң ичи
гымматлы хем якымлы
байлыкдан доляндыр.

⁵ Парасатлы адам гүйчлүлерден
гүйчлүдир,
билимли адам өз гүйжүни
артдырар.

⁶ Чүнки сен уршуңы сагдын
маслахат билен алып
барарсың,
маслахатчының көп еринде
еңиш бардыр.

⁷ Акмак үчин даналык өрөн
белентдедир,
межлисте ол агзыны ачып
билмейэр.

⁸ Ниетини ямана дикйэне
питнечи дийилйэндир.

⁹ Акмаклыгы ниетлемек гүнәдир,
масгаралайжы болса
адамлара йигренжидир.

¹⁰ Агыр гүнде тапдан дүшсең,
сениң гүйжүн аздыр.

¹¹ Өлүме алнып барылянлары
халас эт,
бүдрәп барянылары ызына чек.

¹² Эгер сен: «Биз билмедик»
дийсең,
йүреклери Сынаян муны
билмесми?
Сениң жаныңы Горяян оны
аңмазмы?
Ол хер киме ишине лайык
гайтармазмы?

¹³ Оглум, бал ий, чүнки ол
якымлыдыр,
бал дамагыңа датлыдыр.

¹⁴ Даналык хем сениң жаныңа бал
ялыдыр,
оны тапсаң, гелжегиңи
тапарсың.
Умыдың үзүлмез.

¹⁵ Эрбет адам ялы догручылың
месгенине гаршы букуда
ятма,
онуң юрдуны йыкма.

¹⁶ Чүнки догручыл адам еди
гезек йыкылса-да, ерден
гальяндыр,
эрбеди бетбагтлык йыкяндыр.

¹⁷ Душманың йыкыланда
шатланма,
бүдресе йүрегин бегенмесин.

- 18 Ёгса оны Реб гөрүп, Ол сенден
нәразы болар,
гахарыны душманыңдан совар.
- 19 Яманлык эдйәнлер үчин
гахарыңы гетирме,
эрбетлере гөзүң гитмесин.
- 20 Чүнки оларың гелжеги болмаз,
эрбетлериң чырасы өчер.
- 21 Оглум, Ребден хем патышадан
горк.
Олара гаршы питнечилер
билен гатнашык этме.
- 22 Чүнки оларың бетбагтлыгы
дуйдансыз гелер,
Реб хем патышадан етжек
вейранчылыгы ким билер?
- 23 Шулар хем акылдарларың
сөзлеридир:
Хөкүмде тарапгөйлик этмек
ягшы дәлдир.
- 24 Эрбеде: «Сен догрусың» диени
халклар нәлетләр,
оны миллетлер йигренер.
- 25 Карар чыкарянларың шәхди
шат болар,
олара ягшы алкышлар гелер.
- 26 Догры жогап
додагыңдан огшалан ялыдыр.
- 27 Дашардакы ишлериңи битир,
экин мейданыңы тертибе сал,
сонра өйүңи гур.
- 28 Якыныңа себәпсиз ере
шаятлык этме,
- дилиң билен алдама.
- 29 «Маңа нәме эден болса, менем
шоңы эдерин,
этмишине гөрә гайтарарың»
дийме.
- 30 Мен ялта адамың мейданыңдан,
кемакылың үзүм багының
гапдалыңдан гечдим.
- 31 Ине, бар ери хашал от басан
экен,
үстүни бүрмек өртен экен,
дашындакы дивары йыкылан
экен.
- 32 Назар салдым хем оя батдым,
гөренимден сапак алдым.
- 33-34 Биразажык укламак, бираз
иркилмек үчин,
гышарып гол говшураныңда,
гарыплык галтаман ялы,
мәтәчлик яраглы адам
мысалы башыңдан инер.

25-нжи бап

¹ Булар хем Сүлейманың пәхимле-
ридир. Олары Яхуда патышасы
Хизкияның эмелдарлары гөчүрип
алыдырлар.

² Яшырын иш Худайың
шөхратыдыр,
иши дерңемек болса
патышаның шөхратыдыр.

³ Асман белент, ериң ашагы чуң;
патышаның йүреги хем
шейледир,
оны дерңәп болян дәлдир.

- ⁴ Күмүшден хапаны айыр,
зергәре бир гап болар.
- ⁵ Эрбет адамы патышаның
хузурындан айыр,
шонда тагт догручыллык
билен беркарар болар.
- ⁶ Патышаның хузурында өзүңи
ёкары тутма,
бейиклериң орнунда дурма.
- ⁷ Чүнки асылзадаларың өңүнде
кичелмегинден,
эмелдарың сана: «Төре геч»
диймеги говудыр.
Гөзүң гөрөн задыны
- ⁸ Деррев каза гетирме.
Соңра якының сени
утандыранда нәме эдерсиң?
- ⁹ Даваны якының өзи билен эт,
башганың сырыны паш этме.
- ¹⁰ Ёгса эшиден адам сени уяда
гояр,
хемише яман атлы боларсың.
- ¹¹ Еринде айдылан сөз күмүш
межимәниң ичинде гойлан
алтын алма ялыдыр.
- ¹² Диңлейән гулага акылдарың
кәйинжи
тылла ысырга ве алтын безег
ялыдыр.
- ¹³ Садык илчи өзүни иберенлер
үчин,
орак вагтында гарың
салкынлыгы ялыдыр.
- Ол өз хожайынының
непесини жанландыра.
- ¹⁴ Берилмедик совгат билен
өвүнийән адам
ягмырсыз булут ве бош ел
ялыдыр.
- ¹⁵ Хөкүмдар сабыр билен
ырыляндыр,
мылайым сөз иң күтегиң хем
аңына етйәндир.
- ¹⁶ Бал тапдыңмы? Етерлик ий,
аша дүшүп гусайма.
- ¹⁷ Якының өйүне йыгы-йыгы
бармакдан аягыңи кес,
сенден ирип, сени
йигренәймесин.
- ¹⁸ Якынына гаршы галп шаятлык
эдйән адам
гүрзүдир, гылычдыр, йити
окдур.
- ¹⁹ Аладалы гүнде вепасыз адама
ынанмак,
чүйрүк дише ве майып аяга
ынанан ялыдыр.
- ²⁰ Гамлы йүреге айдым айтмак
совук ховада гейим чыкармак
ве яра^a сирке гуймак ялыдыр.
- ²¹ Эгер душманың ач болса, оңа
нан бер,
сувсан болса сув бер.
- ²² Шонда онуң башына көз гоярсың,
Реб сени сылаглар.

^a 25:20 Яра – кәбир голязмаларда хеке.

- ²³ Демиргазык ели ягыш
гетирйэндир,
гыбаткеш дил йүзлери
гахарлы эдйэндир.
- ²⁴ Игенжен аял билен өйде
яшандан,
үчегиң бир бурчунда яшамак
говудыр.
- ²⁵ Узак юртдан гелен хош хабар
тешне бокурдага совук сув
ялыдыр.
- ²⁶ Эрбетлериң өнүнде ян берен
догручыл адам
буландырылан чешме,
хапаланан булак
мысалыдыр.
- ²⁷ Балы көп иймек ягшы дэлдир,
шөхратпаразлыкдан шөхрат
гөзлемек говы дэлдир.
- ²⁸ Өзүне буйруп билмейэн киши
диварсыз, вейран эдилен
шөхер киминдир.
- 26-нжы бап**
- ¹ Томусда гар ве орак дөврүнде
ягын ялы,
акмага хем хормат ярашян
дэлдир.
- ² Серчэниң эйлэк-бейлэк учушы
ялы, гарлаважың учуп
гидиши кимин,
себәпсиз нәлетем тәсир этмез.
- ³ Ата гамчы, эшеге ногта,
акмагың ягырнысына-да таяк
ярашяндыр.
- ⁴ Акылсызың акмаклығына гөрә
жогап берме,
ёгса сенем оңа меңзәрсиң.
- ⁵ Акылсыза акмаклығына гөрә
жогап бер,
ёгса өзүни акыллы саяр.
- ⁶ Акмагың үсти билен хабар ёллаян
өзүне зыян эдер хем азап чекер.
- ⁷ Ысмазың аягы нәхили
салпарян болса,
акмагың агзындакы пәхим
хем шейледир.
- ⁸ Дашы сапана берк даңып гоян
адам нәхили болса,
акмага хормат гойян-да
шейледир.
- ⁹ Серхошун элине батан тикен
нәхили болса,
пәхим-де акмагың агзында
шейледир.
- ¹⁰ Душ гелени яралаян кеманчы
нәхили болса,
акмагы, бир өтегчини хакына
тутян хем шейледир.
- ¹¹ Өз гусугына өврүлип гелиән ит
нәхили болса,
акмаклығыны гайталаян
акмак хем шейледир.
- ¹² Өз гөзүне акылдар гөрүниән
адамы гөрдүңми?
Акмага болан умыт
онуңкыдан көпдүр.
- ¹³ Ялта: «Көчеде арслан,
ёлда ёлбарс бар» диййэндир.

- 14 Гапы өз петлелеринде нәхили айланян болса,
ялта-да өз дүшегинде шейледир.
- 15 Ялта элини табага узадып, оны агзына етирмәге ядаяндыр.
- 16 Ялта өз гөзүне сагдын пикирли жогап берйән еди кишиден-де акыллыдыр.
- 17 Өзүне дегишли болмадык дава гошулян гечип барян итиң гулагындан тутян адам ялыдыр.
- 18-19 Өз якыныны алдап:
«Мен оюн эдйән ахырын» диййән адам гор, ок ве өлүм ягдырян киши ялыдыр.
- 20 Одун гутаранда, от сөңйәндир, шугулчының ёк еринде дава түкенйәндир.
- 21 Көмүр көз үчин, одун от үчин, женжелчи дава туташдырмак үчин герек.
- 22 Гыбаткешиң сөзлери даглы лукма киминдир, олар хут ичиңе сиңйәндир.
- 23 Сүйжи дилли хем яман йүрекли адам күмүш сувы чайылан тоюн гап ялыдыр.
- 24 Йигренжини дили билен өртйәндир,
- гөвнүнде болса хиле саклаяндыр,
- 25 онуң мылайым геплейшине ынанма,
чүнки йүрегинде еди йигренч бардыр.
- 26 Йигренжини хиле билен өртсе-де, яманлыгы жемагата аян боляндыр.
- 27 Ким горп газса, она өзи йыкылар,
ким ёкары даш тогаласа, ол өз үстүне гайдар.
- 28 Яланчы дил ынжыдьян адамларыны йигренйәндир,
яранжаңлык эдйән дил хеләкчилик дөрөдйәндир.

27-нжи бап

- 1 Эртирки гүнүң барада өвүнме,
чүнки сен гүнүң нәме гетиржегини билйән дәлсиң.
- 2 Сени өз агзың дәл, башгалар өвсүн,
өз дилиң дәл, кесеки өвсүн.
- 3 Даш агырдыр, чәге йүкдүр,
йөне акмагың мечев бермеги ол икисинден-де агырдыр.
- 4 Газап забундыр, гахар сил киминдир,
эмма габанжаңлыгың өңүнде ким дуруп билер?
- 5 Ачык кәйинч яшырын сөйгүден говудыр.

- 6 Достун салан ярасы
вепалылыктандыр,
йөне душманың посалары
көпдүр.
- 7 Док адам балы йигренйэндир,
ач кишә ажы затлар хем
сүйжүдир.
- 8 Хөвүртгесинден даш гиден гуш
нәхили болса,
өз өйүнден дашлашан адам-да
шейледир.
- 9 Хошбой яг ве атыр йүреги
шатландыряндыр,
якының якымы йүрекден
берен маслахатындадыр.
- 10 Өз якыныңы, атаң якыныны
терк этме,
башыңа бела гелен гүни
доганың өйүне гитме,
узакдакы догандан, якын
гоңшы ягшыдыр.
- 11 Оглум, акыллы бол, мениң
йүрегими шатландыр,
шонда гыжалат берселер, мен
жогап берерин.
- 12 Пайхаслы адам бела-бетери
гөрүп гизленийэндир,
надан болса, өңе гечип зыян
чекйэндир.
- 13 Нәтанша кепил боланың
гейимини ал,
кесекә кепил боландан гирев ал.
- 14 Бири даң-сәхер туруп,
гаты сес билен гоңшусындан
саглык-аманлык сораса,
- оңа нәлет сайылар.
- 15-16 Игенжең аял хем үзнүксиз
дамян дамжалар
бири-бирине меңзешдир.
Ол аялы сакламак
ели дурузмак я-да саг элин
билен ягы гысымыңда
сакламак ялыдыр.
- 17 Демир демри,
адам адамы йителдйэндир.
- 18 Инжир агажына середйән онун
мивесини иер,
хожайынына середйән
хорматлы болар.
- 19 Сувун йүзүнде йүзүң гөрнүши
ялы,
адам йүрегинде хем өзи
гөрүнйәр.
- 20 Өлүлер дүнйәсиниң ве
хеләкчилик ериниң
доймайшы ялы,
адамың гөзи-де асла дойян
дәлдир.
- 21 Күмүш гөвечде, алтын күреде
сыналян болса,
адам хем өвгүде
сыналяндыр.
- 22 Акмагы сокуда галла гарып,
сокудашы билен дөвсең-де,
ондан акмаклығы айрылмаз.
- 23 Өз сүрүлериң ягдайыны ягшы
бил,
малларыңа үнс бер.
- 24 Чүнки байлык әбеди дәлдир,

тәч-де элмыдама несилден-
несле гечйән дәлдир.

²⁵ Отлар орлуп, майса гөрненде,
дагларың оты йыгналанда,

²⁶ токлулар сени гейиндирер,
текелер мейданың бахасыны
өдәр.

²⁷ Гечилерин сүиди сениң ийжегиң,
ичериң иймити, хызматкәрин
гүзеранына хем етерлик
болар.

28-нжи бап

¹ Эрбет адам хич ким
коваламаса-да гачяндыр,
догручыл болса арслан кимин
батырдыр.

² Юрт гозгалаң этсе, сердары
көпелйәндир,
аң-дүшүнжели адам аркалы
болса, абаданлык довам
эйдәндир.

³ Эжизлери эйән гарып
хасылы сүпүрип әкидйән
чабга ялыдыр.

⁴ Кануны бозянлар эрбетлери
өйәндир,
кануны саклаянлар болса
олар билен гөрешйәндир.

⁵ Яман адамлар адалата
дүшүнйән дәлдир,
Ребби агтарянлар болса оңа
долы дүшүнйәндир.

⁶ Садык ёлда гезйән гарып

әгри ёлдан йөрейән байдан
ягшыдыр.

⁷ Дүшүнжели огул кануны сакляяр,
хоранлар билен ёлдаш болан
атасына ыснат гетирер.

⁸ Пейда ве гөтерим билен
байлыгыны артдырян
оны гарыплара сахават эйдән
адам үчин йыгнаядыр.

⁹ Ким кануны диңлемезлик үчин
гулагыны дыкян болса,
онун Худайдан дилеги-де
йигренжидир.

¹⁰ Ким догручыллари яман ёла
чекйән болса,
өз газан горпуна өзи йыкылар.
Садыклар болса ягшылыгы
мирас аларлар.

¹¹ Бай өз гөзүне акыллыдыр,
дүшүнжели гарып болса оны
сынлап танаяндыр.

¹² Догрулар үстүн чыканда, улы
дабара боляндыр,
эмма эрбетлер гүйже эе болса,
адамлар букуляндыр.

¹³ Языкларыны яшыран үстүнлик
газанмаз,
олары боюн алып терк этсе,
мерхемет тапар.

¹⁴ Мыдама Ребден горкян адам
нәхили багтлы!
Йүрегини гаталдянлар болса
бела учраяр.

¹⁵ Эжиз халкың эрбет хөкүмдары

- арлаян арслан, топулян айы
ялыдыр.
- ¹⁶ Дүшүнжесиз хөкүмдар жуда
залымдыр,
адалатсыз газанжы йигренйән
болса өмрүни узалдындыр.
- ¹⁷ Бириниң ганына галан адам
габра ченли гачар,
оны хич ким голдамасын.
- ¹⁸ Садык гезйәнлер халас болар,
эгри ёллы адамлар болса
дуйдансыз йыкылар.
- ¹⁹ Өз ерини бежерйәниң наны бол
болар,
бош ишлере ковалашян
гарыплыга дучар болар.
- ²⁰ Садык адамың ялкавы көп
болар,
байлыгың ызында харс уряң
болса жезасыз галмаз.
- ²¹ Тарапгөй болмак ягшы дәлдир,
бир дөвүм нан дийип ынсан
языклы болар.
- ²² Гысганч адам байлыгың
ызында харс уруп,
башына гарыплыгың
гелжегини билийән дәлдир.
- ²³ Дили билен яранжаңлык
эйдәнден,
бирине кәейән көп гөвүн
авлар.
- ²⁴ Ата-энесини талап, ене «Бу
язык дәлдир» диййән
гаракчының шәригидир.
- ²⁵ Ачгөз адам женжелчидир,
Реббе бил баглаян болса
доклукда яшар.
- ²⁶ Өзүне ынанын амакдыр,
парасатлы гезйән болса
гутулар.
- ²⁷ Ёксула ярдам эйдән мэтәч
болмаз,
гөрмезлиге саян болса,
нәлетсиз галмаз.
- ²⁸ Эрбетлер гүйже эе боланда,
адамлар букуляндыр,
олар хеләк боланда
болса, догручыллар
гүйчленйәндир.

29-нжы бап

- ¹ Көп гезек кәелсе-де
бойнуёгынлык эйдән
дуйдансыз хеләкчиликке учрар,
мелхем ёкдур.
- ² Догручыллар гүйчлененде,
халк бегенйәндир.
Эрбетлер хөкүм сүренде, халк
ахы-нала чекйәндир.
- ³ Даналыгы сөййән огул
атасыны шатландырындыр,
эмма лолулар яран болан
мал- -мүлкүни ёклаяндыр.
- ⁴ Патыша юрды адалат билен
беркидйәндир,
пара алян болса оны
тоздуряндыр.
- ⁵ Якынына яранжаңлык эйдән
адам

- онуң аягына тор гурандыр.
- ⁶ Яман адамың языгы өзүне гапандыр, догручыл болса айдым айдып шатланяндыр.
- ⁷ Догручыл адам эжизлериң хақына үнс берйэндир, эрбет болса шу меселә дүшүнйәнем дәлдир.
- ⁸ Масгаралайжы адамлар шәхерде от горсаяндырлар, акылдарлар болса гахар-газабы көшешидирйэндирлер.
- ⁹ Акыллы адам акмак билен казыетде давалашанда, акмак гызанда-да, гүленде-де рахатлык бермез.
- ¹⁰ Ганхор айыпсыз адамлары йигренйэндир, хатда догры адамларың жаныны алмакчы боляндыр.
- ¹¹ Акмак бар гахарыны дашына чыкаряндыр, акыллы адам болса гахарына басалык берйэндир.
- ¹² Хөкүмдар ялан сөзе гулак салса, онуң әхли эмелдарлары эрбет болар.
- ¹³ Гарып билен залымың бир меңзешлиги бар, икисиниң гөзүне-де Реб ягтылык берйәр.
- ¹⁴ Патыша эжизлере адалатлы хөкүм чыкарса, онуң тагты эбеди беркараар болар.
- ¹⁵ Таяк ве кәйинч даналык гетирйэндир, башына гойберилен чага болса энесини утанжа гойяндыр.
- ¹⁶ Эрбетлер гүйчлененде, язык хем көпелйэндир, догручыллар болса оларың йыкыляныны гөрерлер.
- ¹⁷ Оглуңы тербиеле, ол сана рахатлык берер, өзүне якымлы болар.
- ¹⁸ Гөкден аянлык болмаса, халк жылавсыз боляндыр. Кануны бержай эдйән болса багтлыдыр.
- ¹⁹ Гул дине сөз билен тербиеленйән дәлдир, чүнки дүшүнсе-де гулак асмаз.
- ²⁰ Ойланман геплейән адамы гөрдүңми? Акмага болан умыт онуңкыдан көпдүр.
- ²¹ Ким гулуны яшылыкдан ләликсиреден болса, соңунда оны мирасдары этмели болар.
- ²² Гахаржаң адам женжел турузяндыр, газаплы адам язык этдирйэндир.

²³ Адамың текепбирлиги оны
песелдйэндир,
песгөвүнли адам болса
хормат газаняндыр.

²⁴ Огры билен шәрик болян өзүни
йигренйэндир,
ол гүнәленмеги эшитсе-де,
хич гепләп билмейәр.

²⁵ Адамдан горкмак дузакдыр,
Реббе бил баглаян болса аман
галяндыр.

²⁶ Хөкүмдарың гөзүне илмек
ислейән көпдүр,
йөне адам адалаты Ребден
аляндыр.

²⁷ Адалатсыз адам догручыллара
йигренжидир,
догры адам хем эрбетлере
йигренжидир.

30-нҗы бап

¹ *Массалы Якениң оглы Агурың
важып сөзлери*

Шол адам Итиеле саргаяр,
Итиеле ве Укала шейле
диййәр:

² Мен адам болардан самсык,
ынсан дүшүнҗеси менде ёк.

³ Не даналыгы өврендим,
не Мукадеси билдим.

⁴ Ким гөге чыкып, ашак инди?
Ели овуҗында топлан ким?
Сувлары гейиминде оран ким?
Ким ериң әхли учларыны
беркараp этди?

Онуң ады нәме? Онуң оглуның
ады нәме?
Билийәңми нәме?

⁵ Худайың хер бир сөзи сап
хакыкатдыр.
Ол Өзүне сыгынянлара
галкандыр.

⁶ Онуң сөзлерине хич зат гошма,
саңа кәйинмесин, яланчы
чыкайма.

⁷ Мен Сенден ики зат диледим,
өлмәнкәм олары менден
гайгырма:

⁸⁻⁹ Галплыгы, ялан сөзлүлиги
менден даш эт,
мени гарып хем, бай хем этме.
Док болуп: «Реббим ким?» дийип,
Сени инкәр этмезим ялы,
гарыплыкда огурлык эдип,
Худайымың адына ыснат
гетирмезим ялы,
етерлик пайымы бер мениң.

¹⁰ Хызматкәри хоҗайынына
яманлама,
ёгса саңа гаргыш эдер, сен
языклы чыкарың.

¹¹ Шейле адамлар бар, атасына
гаргаяндыр,
энесине алкыш эдйән дәлдир.

¹² Шейле адамлар бар, өзүни
тәмиз сайяндыр,
аслында болса харамлыкдан
пәкленен дәлдир.

¹³ Адамлар бар, бакышы шейле
текепбир,

- габаклары нәхили ёкары.
- 14 Шейле адамлар бар,
ер йүзүнден гарыплары,
адамлар арасындакы мэтәчлери
сымышламак үчин
дишлери гылыч, азылары
пычакдыр.
- 15 Сүлүгиң ики гызы бар:
«Бер! Бер!» дийип гыгыряр.
Үч зат бардыр, хич доймаз,
хас такыгы дөрт зат «Бесдир»
диймез:
- 16 Өлүлер дүнийәси, өнелгесиз
ятгы,
судан ганмаян топрак,
«Бесдир» диймейән от.
- 17 Атасыны масгаралап,
энесини диңлемән, хар эдйән
гөзи
дере гаргалары чокар,
бүргүтлер иер.
- 18 Мени хайран галдырян үч зат
бар,
догрусы дөрт зада акылым
етмейәр:
- 19 Гөкде бүргүдин ёлы,
гаяда йыланың ёлы,
деңизде гәмининң ёлы,
йигидиң улугыза болан ёлы.
- 20 Зына эдйән аялың ёлы-да
шейледир:
Ол иййәндир, агзыны
сүпүрип:
«Яман иш эдемок» диййәндир.
- 21 Үч затдан ер сарсяндыр,
- ягны дөрт зады гөтерип
билмейәр:
- 22 Гул патыша боланда,
акмак иймитден доянда,
- 23 Халанмаян гарры гыз әре
чыканда,
гырнак бикесиниң орнуны
зеләнинде.
- 24 Дүнийәде дөрт майда зат бар.
Йөне олар гаты
акыллыдырлар:
- 25 Гарынжалар гүйчли жандар
дәлдирлер,
азыгыны велин томусда
тайярлаяндырлар.
- 26 Гая торсуқлары кувватсыз
жандардыр,
йөне хинини гаяда гуряндыр.
- 27 Чекиртгелеринң патышасы
ёкдур,
йөне әхлиси сап-сап болуп
чыкяндыр.
- 28 Келпезәни эл билен тутуп
боляндыр,
йөне патышаларың көшгүнде
боляндыр.
- 29 Гадамы овадан үч зат,
догрусы йөриши овадан дөрт
зат бардыр:
- 30 Хайванларың иң батыры,
хич биринден гачмаян арслан.
- 31 Магтанып йөрейән хораз ве
теке,

гошуну янында болан патыша^а.

азабыны яда салмасын.

³² Эгер сен акмак болуп өзүни
өвсөң
я яманлыгы ниет эден болсаң,
онда элиңи агзыңа тут.

⁸ Агзыңы дилсизлер үчин,
хоссарсызларың хақы үчин
ачгын.

³³ Чүнки сүйди гысмакдан яг,
бурнуңы гысмакдан ган,
газабы гысмакдан дава
чыкяндыр.

⁹ Гепле, догручыллык билен
хөкүм чыкар,
гарыбың ве мэтэжиң хақыны
алып бер.

31-нжи бап

¹ *Масса патышасы Лемувала
эжесиниң өвреден важып сөзлери*

¹⁰ Башаржаң аялы ким тапып
билйэр?
Онуң гадыр-гымматы
жөвхерден ёкарыдыр.

² Нәме, оглум? Гөврәмден өнен
зүрядым!
Нәме диейин, Худайдан диләп
алан оглум?

¹¹ Эри оңа йүрекден бил
баглаяндыр,
хич зада мэтәч болмаз.

³ Гүйжүни хем ёлларыңы
патышалары хеләклейән
аяллара берме.

¹² Ол әрине яманлык дәл-де,
бүтин өмрүне ягшылык
эйдәндир.

⁴ Эй, Лемувал, шерап ичмек
патышалара ярашмаз,
чакыр хөкүмдарлара гелишмез.

¹³ Йүңи ве зыгыры сайлаяндыр,
эллери хөвес билен
ишлейәндир.

⁵ Олар ичип, дүзгүни
унудаймасынлар,
әхли эзиленлериң хақыны
ёйямасынлар.

¹⁴ Ол сөвда гәмилери ялы,
ичерисиниң ийжегини
узакдан гетирйәндир.

⁶ Чакыры хеләк болуп баряна,
шерабы ажы хасрат чекйәне
бергин.

¹⁵ Энтек гараңкыка туруп,
ичерисине нахар,
хызматкәрлерине
табшырык берйәндир.

⁷ Олар ичип, гарыплығыны
унутсын,

¹⁶ Ойланып, экин мейданыны
сатын аляндыр,
элиниң газанжы билен
үзүмлери отурдяндыр.

^а 30:31 *Гошуну янында болан патыша* – я-да *Патыша гаршы гозгалаң ёк.*

- ¹⁷ Билини берк гушап,
голларына гүйжүни
топаяндыр.
- ¹⁸ Харыдының пейдасыны
билйэндир,
чырасы гижесине-де сөйён
дэлдир.
- ¹⁹ Элини чарха гойяндыр,
бармаклары иги тутяндыр.
- ²⁰ Гарыба эли ачыкдыр,
мэтэже элини узадяндыр.
- ²¹ Ичериси үчин гардан горкян
дэлдир,
чүнки бүтин ичериси галың
гейинйэндир.
- ²² Ози ёрган көпейэндир,
лыбасы непис кетени ве
гырмызыдыр.
- ²³ Эри шәхер дервезесиниң
алнында таналяр,
юрдуң яшулуларының
арасында отурияндыр.
- ²⁴ Кетениден лыбаслар тикип
сатяндыр,
сөвдагәрлере гушақлар элтип
берйэндир.
- ²⁵ Гүйч хем хормат онуң
лыбасыдыр.
Гелжеге середип
гуваняндыр.
- ²⁶ Даналык билен сөзлейэндир,
дилинде оңат өвүтлер
бардыр.
- ²⁷ Ичерисиниң ишлерине оңат
середйэндир,
ялталык чөрегини иййөн
дэлдир.
- ²⁸ Чагалары туруп, оңа алкыш
айдяндыр,
эри хем туруп, оны
тарыпаяндыр:
- ²⁹ «Башаржаңлык билен ишлейән
зенан көпдүр,
йөне сен оларың барындан
ёкарысың».
- ³⁰ Гөрмегейлик алдавчыдыр,
оваданлык пучдур,
диңе Ребден горкян аял
тарыпланяндыр.
- ³¹ Эллериниң мивесини оңа
бериң,
гой, шәхер дервезесинде оны
ишлери өвсүн.

